Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ». Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ШИНАРА, 22 ЯНВАРЬ, 1980 ШУ. ● № 10 (6146). ● Мах 2 кепиг.

СИЙЛЕ ХИЙЛА ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ!

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофои ВЛКСМ обкомои 1979 шера хьайбай продуктааш дукхаrIа хьаран [illegible] тIехьа лелаьча республикански социалистически яхья итогашка а хьежа котъьнанаргаш а лаьрхIа республикански газеташ тIа чIоаrIдаьча сийлен Улга тIа яхай:

РАЙОНАШ:
ГРОЗНЕНСКИ

Хьайбай продукташ дукхаrIа йоахилга Iалашдаьд. дулх кийчдара план (кхы тIа а енна задани а доархIаш) 104 процент, шура — 100,1, тха — 120, фуаш — 100,1 процент кхоачашъяьй. 1978 шераца кийсдича дулх кийчдара паччахьалкхел план 15 процент, тха — 8, фуаш — 7 процент дукхаrIа кхоачашъяьй.

Социалистически яхье котъьнаярг лаьрхIай район, цунна хьоажаьй КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байрах;

ШЕЛКОВСКИ

Хьайбай продуктивность айенга, хьайбай продукташ дукхаrIа йоахилга IалашдаьД, дулх, шура кийчъяра план (кхы тIа а енна задани а доархIаш) кхоачашъяьй, 1978 шераца кийсйича паччахьалкхен закупкаш дукхаrIа яьй.

БОАХАМАШ:

Шелковски района «Путь к коммунизму» яха колхоз;

Грозненски района «Кулаpинский» совхоз;

Назрановски района совхоз-техникум;

Шелковски района «Шелковский» племзавод;

Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоз;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоз.

ФЕРМАШИ БРИГАДАШИ:

Наурски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза шурий комплекс;

Грозненски района «Гикаловское» ОПХ шурий ферма;

Грозненски района «Юбилейный» совхоза шурий ферма;

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза № 3 йола шурий ферма;

Гудермесски района «Белореченский» совхоза шурий ферма;

Шалински района «Южный» совхоза шурий ферма;

Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхоза шурий ферма;

Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза хьакхарий ферма;

Шелковски района «Красный пахарь» яхача колхоза жа Iуй бригада (вонкхагIвола жа Iу — Яхьяев М.).

ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Зоналла гIолла шоай отраслашка доккхагIа хьоихамаш даьхад. Царна еннай КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела вымпелаш:

ИБРАГИМОВА Л. — Шелковски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза доярка;

АСТАМИРОВА А. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза доярка;

ДАУРБЕКОВА З. — Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза доярка;

ТУРЛАЕВА Я. — Веденски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза доярка;

МАГОМАДОВ В. — Грозненски района «Загорский» совхоза скотник;

КАГИРОВ С. — Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза скотник;

ТУМХАДЖИЕВ Д. — Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза скотник;

ЗУБКОВА О. — Шелковски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза Iаьсий леладер;

ПОДЛЕСНАЯ Н. — Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза хьакхарч леладер;

САИДОВА Х. — Шалински района «Кавказ» яхача оалхазарий фабрика оалхазараш леладер;

ТАРАМОВА Р. — Шалински района «Кавказ» яхача оалхазарий фабрика кIорнгаш леладер;

ХАМИДОВ Э. — Наурски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза вонкхагIвола жа Iу;

ШУАИПОВ Т. — Надтеречни района «Минеральный» совхоза вонкхагIвола жа Iу.

Котбаьккаргаш лаьрхIаб шоай профессерIа йола республикански яхья уловеш толаме кхоачашъяь хьайбай боахамера 120 балхахо — доярнаш, скотникаш, Iаьсий леладераш, хьакхарч, оалхазараш леладераш, жа Iуй. Царна массанена а хьожаьй КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамоташ, царех дукхаrIчарна маьхе совгIаташ деннад. Спискаш кепа тохаш я районни газеташ тIа.

ШоаI кийчъю продукци дукхаrIа, дикаrIа, дIалодар кIезигаrIа долаш хилийтара лоаrIа къовсам лоаттабу Грозненски ремонтно - механически завода болхлоша. Цу декхарах дика лоархIаду токарь, коммунистически къахьегама ударник Исраилов Илез. ХIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачаш а еш, яе хьаеш йолча продукцена юкъе цхьаккха тайпа брак цийсъяйлийтац цо.

СУРТА ТIА: токарь И. Исраилов.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ХЬАЙБАЙ БОАХАМА—ДУКХАГIА ТЕРКО

ХЬОКХАМАШ КХЫ А ЛАКХДЕ ЙИШ ЯР...

Назрановски района боахамашка хьайбашка Iа доаккийтилга мишта вIаштIехьдаьккхад, продукци алсамъяккхара фу ду, хьалхашка латта декхараш кхоачашдарга хьожаш хиннар укх денош тха газета рейдови бригада.

«Маяк» яхача совхоза цхьоалагIа шурий ферма. Толамца чакхдаьккхар цун коллективо дIадаха шу. План 1180 йолаш 1200 центнер шура ехкар цо паччахьалкхенга, дукхагIъяр цхьоалагIча сортах а йолаш. Дика лоархIаю укх шера хьалхашка латтача планех а. Дета тоам беш да укх шера йохнаш йола шура ерриrа а цхьоалагIча сортахи план 3,6 йолаш из юкъера лаьрхIача 4 — 4,2 процент хьаьнен хилар.

Ала хIана доацаш вIаштIехьдаьхад ферма къахьегамхой болха хьалаш. Хьайбаш латтача ерригача помещенешка болх беш я чура кхо, пувхаш арайоаха транспортераш, хIаьта шинараши шу даьнна Iаьсийн латтача — кхыметтел механически доакъар декха транспортер, детташ дола доахан долча — автоматически хий меладу установкаш.

Беррнгача ферма къахьегамхошта деннад Iан замалахьа болх бара спецбарзкъаш. Божа беттара еша хIамаш кийчъяра доярнашта ма зиша дIайха хий да нотельне.

Цунца цхьана, ферма балха юкъе цхьаьца кхоачамбоацараш а вийсделар.

Ферма территори чулоацаш яь карт яц укхаза. МоллагIа саг, машина хийица тIалха йиш йолаш я хьайбаш чулеттача помещенешта. хIаьта ца хоаш доахана кхераме дола лазар чуда а мег.

Iаьсий леладеш йола помещени. Цига цхьаьца балхаш деш боахкар Iасилгаш леладеш йола Дакиева Аьсетя бепа Iу Караджев Iийсаи.

Хаьттача хоаш дацар Аьсета планагIа хIара Iасилга дийшахьен буси мел дулх тIаккхетийта деза а рационах мел доакъар дилла деза а, Iаьсий кхабара рацион, хIаьта лафетаца хьатIаена йол меллай белггала хоаш вацар Караджев а, из эзи йоацандаь. Аьлах кIезигагIа яле а ах варъенна яр. Из гIулакх ишта нийсдаларах валаш Караджев а вар.

ТIехьагIа хьежар тхо ферма коа аргIашка латтача аьлага. Ийсар юкъера лаьрхIача 50 тонн хургйолаш яр, из а яытта во яр. Оттаьча рационага хьежача хьайбаш кхабара цхьан бетта мара тоъаргIйолаш яц йол.

Детта доахан латта помещени. Укхаза кхийтар тхьох доярка Аушева Маржанн бепа Iу Медов Исмаiлли.

Пхи шу совгIа ха я Маржан цу ферме болх беш йола. ХIаьта хаьттача хоаш дацар из хIара кхоабача Iаттагара планагIа укх шера ше мел шура лихха еза а хьоанца лахь лелаю а.

ЦIеча уголоке чудоях тхо.

РЕЙД

Ала хIама дац, паргIата я укхаза. Истола тIа летт телевизор, юхе дIаоттабаь — пандар. Цига укх къаьна газеташ. журналаш. Планаташа, стендаша, графикаша къоарзадеш къайладаьхад пенаш. Царна юкъе я ферма балха распорядок. хьайбаш кхабара рацион, шура яккхара укх шера цхьоалагIча квартала план. Вешта, доацаш да ерригача коллективо, хIара саго тIайийна социалистически декхараш, дийнахьа хIара доярнас мел шура йоаккх, яхье хьалха майав ха йиш йола хьоккамий улг. Нахаца дийцача гучадоал, «1979 — 1980 шерий Iан замалахьа продукташ дукхагIа яхари кийчъяри духьа хьайбай боахама болхлой Ерригсоюзни социалистически яхь йоаркаяра хьалъехьа» КПСС ЦК-ас, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК-ас баь социам бувцаш укхаза собрани ца хийнилга, социалистически декхараш тIайийца доацилга. Доярнас дийнахьа баь болх дIаязбеш, хIаьта хIаранена мел алаш дала дезаргда ховргдолаш уваттаеш йолча листовкашка хьож тхо. Дийнахьа яьккха шура дIаязъеча журнала тIа кулг яздеш дезаш я хIара доярка. Из леладеш дац тIехьарча хана. Масала, Аушева Маржана укх бетта хьалхарча бархI дийнахьа яьккхеча шурийна мара кулг яздаьдац ший листона тIа.

«Молния» я укхаза хьалтеха йоаллаш. Из арахийца хиннай соахка ферма дикагIболча болхлой сийна. Цхьабаьнда, «Молния» малагIча бетта, дийнахьа язьъй хоаш дац. Нийшача моттаргда из

дерригача шера лаьрхIа ярахийца хиннай.

Лоацца аьлча, социалистически яхь йоаркаяра, цун ший ханнахьа кхоаш яра, пах морально белгалбахара ферме деш хIама дац, аьнна ала йиш я. Цу гIулакха бехке я совхоза партийни организаци.

Бепа Iуша хIара дийнахьа ферма фуражирагара рационага хьежжа хьазя доакъар дIаязду ведомосташ дех оаха. Уж долаш да. Цхьабаьнда январь бетта хьалхарча итт дийнахьа дIайийна-

ча доакъарийна мара бежа Iуша кулгаш язданьдац цар тIа. Тамаш йолаш кхы а цхьа хIама да. Доацаш да ферме доакъар оза тараз. Из ца хилча шоашта мел доакъар хьахец мишта хов-хьогI бежа Iушта?

«Экажевский» совхоза шурий ферма. Цуна тIабодаш бола никъ хоадабеш оттаь е дезбарьер а, е шлагбаум а, е коз пеIараш а яц. Доахан лелийта арадоахача моттига гонахьа мара яь карт ца хьаьа, бакъдар аьлча, уж эшаш а яц.

Ферма кулгакхой а моллагIа болхаю лахар духьа цхьан помещене чудоях тхо. Цига детташ дола доахан латтар бит мутIаргIа. Иттех етт мукъа а баьнна лелаш бар помещене гIолла, хIаьта цаI — чура ара а баьнна. Дежурство еш хила везе е бежа Iу а, е доярка а кораянзар.

ХIанз, бруцеллез яха лазар хьайбашта юкъе даржа йиш йолаш долча хана, ферма территоре тIа хийнца нах, машинаш чуухийтилга, дIа а ца дехнаш помещенешкара ара а дувлийташ доахан лелийтилга доккха гIалат да.

Кхыча фермашка дича бакъахьа хургдолаш цхьа хIама бIаргадайра тхона доахан латтача помещене. ЛаьрххIа йола юкъ юкъе а юташ бIоагIех хьалъэхка улгаш дар. ХIаранена тIаязъяь яр цига латтача доахание хьожача доярка тайпан цIи, белгалдаьккха дар хIара Iаттагара шура яккхара цун социалистически декхар, план, хьанца яхь лелаю. Цхьабакъда, язъяь цифраш соахкара яр.

Контора хургъяьх аьнна хетаргдолча цхьан цIен йийча дуай тхо. ЦIеча уголока, бригадир вагIача помещене наIараш хьайла яр. Цхьа ха яьлча хьаенача ферма учетчик а лаборант а йолча Евлоева Лейлас хьаела цIеча уголока неI. Ара санна шийла яр чухьа. Лоацца аьлча, наIар тIа даь йоазув мара, цIе уголок а аьнна аргдолаш хIама дацар цу помещене.

Хьож тхо ферма коллективо беш бола болх хьахьокхаш долча документашка. Соахка цо тIехьхоачашйир шура яккхареи из паччахьалкхенга йоккхареи планаш. Бакъда, укх шера хьокхамаш вогIа да. Масала, соахка 15 январе ферме гIолла хIара кхоабача Iаттагара яьккха шура 5,5 килограмм хиннаяле укх шера 4,9 килограмм мара яц. КIезигагIа я кхыча деношка яьккхар а.

— Фуд бахьан? — хетт оаха.

— ТIехьарча хана барда бахьан ферме. Цул совгIа, дахна кийчденна дукха доахан а да. Барда хуле, февраль бетта шура дикка дукхагIа йоаккхаргхиларах шеко яц са. — йоах тIехьагIа хьагIаенача ферма дикагIйолча доярнас Оздоева Золоевана.

Хаьттача укх шера планагIа хIара Iаттагара ше мел шура яккха еза хоаш яцар из. ХIаьта социалистически декхарех дувца эшаш а дац. Уж тIаэцара собрани хийнаяц цу ферме а.

Соахкарчул дикка овсарегIа къахьегаш я «Назрановский» совхоза «Плиевская» яхача ферма коллектив. Леладераш бруцеллез яха лазар кхийтта доахан дале а, соахкарчул 500 килограмм дукхагIа шура йоаккх цо укх шера хIара дийнахьа. ХIаьта тамаш а яц. Рационага хьежжа кхоачам хиллая тайптайпара доакъар луш доахан кхабара йоагIа йоакхо ю укхаза. Саррахьа тхо цу ферме даьхкача хана лаьрххIа бетонах хьадаьча хьаьшка доахана барда ботташ. силос хьатIаккхухьаш тIатеIIа къахьегаш бар бежа Iуй, кхыбола болхлой.

Лакхе дийца кхоачамбоацараш ма хулла сихагIа дIадаха хьажа беза фермай, совхозий кулгалхой. Цунах тийша хургда укх шера хьалхаш латта декхараш толамца кхоачашдар.

А. ТЕРКАКИЕВ,
Назрановски района халкъа тIахьожама комитета председатель.
З. ДАУРБЕКОВ,
тха штате воаца корр.
А. САГОВ,
тха соб. корр.
М. ХАМАТХАНОВ,
тха спец. корр.

«ГРОЗНЕФТЕОРГСИНТЕЗ» ЯХАЧА ОБЪЕДИНЕНЕ ЭЛОУ-АВТ ЯХА КОМПЛЕКС ХЬАЛЪЕШ КЪАЬСТТА БЕЛГАЛБАЬННАЧА БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ГIИШЛОНХО ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

ГIишлош хьалъеча доккхий гIуллахаш карагIдувларах, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене ЭЛОУ-АВТ яха установка хаьал хьалха болх бе йолайолийтилга Iалашдеча доккха дакъа юкъе даьхарах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни гIишлонхо яха сийлен цIи лойла:

Казарьянц Михаил Соломоновича — СССР Минмонтажспецстроя № 7 йолча Ленина орден лелаеча специализированни треста Грозненски монтажни управлене такелажникий бригадира.

Клинтаева Любовь Львовнана — СССР Минпромстроя Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене № 6 йолча гIишлон-монтажни управлене отделочникий бригадира.

Панченко Василий Михайловича — СССР Минмонтажспецстроя «Кавэлектромонтаж» яхача треста Грозненски монтажни управлене электромонтажника.

Тетерев Александр Петровича — СССР Минпромстроя Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене начальника заместитела.

Форостов Николай Ивановича — СССР Минмонтажспецстроя «Монтажтермоизоляция» яхача треста Грозненски монтажни управлене изолировщикий бригадира.

Щербаков Александр Ивановича — СССР Минпромстроя Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене № 9 йолча гIишлон - монтажни управлене каменщика.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1980 шу, 17 январь.

«ГРОЗНЕФТЕОРГСИНТЕЗ» ЯХАЧА ОБЪЕДИНЕНЕ ЭЛОУ-АВТ ЯХА КОМПЛЕКС ХЬАЛЪЕЧА КЪАЬСТТА БЕЛГАЛБАЬННАЧА БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Грознефтеоргсинтез» яхача объединене ЭЛОУ-АВТ яха установка хаьал хьалха болх бе йолайолийтилга Iалашдеча доккха дакъа юкъе даьхарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Веденко Григорий Константиновича — «Красный молот» яхача машинашъеча завода директора.

Героев Хьадиса Юсапа — КПСС Грозненски горкома шоллагIча секретара.

Заря Юрий Алексеевича — СССР Минмонтажспецстроя Кавказски производственно-распределительни управлене начальника заместитела.

Исмаилов Эльмурза Эльбуровича — Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене начальника.

Магомедов Закир Мирзоевича — СССР Минмонтажспецстроя Кавказски производственно-распределительни управлене начальника.

Матуев Лема Сунаевича — Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене № 9 йолча гIишлон-монтажни управлене керттерча инженера.

Мингараев Сагит Сахибгараевича — СССР Миннефтехимпрома «Оргнефтехимзаводы» яхача инженерно-производственни треста пусконаладочни бригада начальника.

Мухин Анатолий Ивановича — «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене Ленина орден лелаеча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода директора.

Одинцов Алексей Алексеевича — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене капитальни гIишлош хьалъяра волча генеральни директора заместитела.

Пруцын Юрий Григорьевича — СССР Минмонтажспецстроя Южмонтажавтоматика треста Грозненски монтажни управлене керттерча инженера.

Салтаханов Керим Султановича — КПСС Нохч-ГIалгIай обкома отдела заведующена.

Сеченов Евгений Георгиевича — СССР Минмонтажспецстроя «Двигательмонтаж» яхача треста Ростовски специализированни управлене начальника.

Туркилов Арби Абдуловича — Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене № 7 йолча гIишлон-монтажни управлене начальника.

Шахназаров Мурат Ахмедовича — «Дагсельэлектросетьстрой» треста управляющена.

Штангвальд Хорста — ЭЛОУ-АВТ яхача установка шефмонтажа кулгалхочо, Германски Демократически Республика кинвест-экспорта уполномоченнена.

Яновский Александр Андреевича — Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене № 6 йолча гIишлон-монтажни управлене керттерча инженера.

Яценко Геннадий Алексеевича — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене генеральни директора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1980 шу, 17 январь.

НОВ. А. Л. ВИТРУКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ГIИШЛОНХО ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

ГIишлош хьалъяра даькъе доккхий толамаш дахарахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни гIишлонхо яха сийлен цIи лойла **Витрук** Артем Лукича — «Ставропольпромвентиляция» яхача треста Орджоникидзевски монтажни управлене Грозненски монтажни участка начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1980 шу, 17 январь.

нн. В. С. ЛЯХОВНА, Ю. Ш. ЭЛЕРДАШВИЛИНА В. И. ЯРМУША НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ГIИШЛОНХО ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Мехкдаьтта чакхдоахача заводашта оалангара реконструкци еш республике чакхйоаккха программа кхоачашъяра доккха дакъа юкъедаьхарах Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни гIишлонхо яха сийлен цIи лойла

Ляхов Владимир Степановича — СССР Минмонтажспецстроя № 7 йолча Ленина орден лелаеча треста управляющена.

Элердашвили Юрий Шалвовича — СССР Минмонтажспецстроя Главнефтемонтажа «Двигательмонтаж» яхача треста управляющена.

Ярмуш Виктор Ивановича — СССР монтажнийи лаьрхIача гIишлон балхнийи министра заместитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1980 шу, 16 январь.

БОККХА ТЕШАМ

Республике дIахо а йоккхача политически цхьогIонца беш ба хоржамашта хьалхара болх. Депутаталла харжа кандидаташ уттабеш, хьалдувцаш шоаш къамаьлаш деш В. И. Ленин ваь 110 шу дизара денна къахьегама доккхийча толамашца накъабаха, иттлагIча пятилетка тIеххьара шу толамца чакхдаккха лерхIилга белгалдоах харжархоша.

РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа республика окружной совещанешка хьаллаьцар, царгара шоаш харжийта декар дир: Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Боков ХьакIаьша Хьежбикар, республика Министрий Совета председатель Керимов Муса Абдурахманович, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIа секретарь Магомадов Леча Добачевич.

Ишта Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа республика окружной совещанешка хьал а лоацаш царгара шоаш харжийта декар дир: КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретарь Дорохов Михаил Акимович, В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода оператор Ведерников Николай Иванович, СМУ-2 гIишлош еча комплексни бригада бригадир, Социалистически Къахьегама Турпал Хаджиев Шамсудин Магомадович, КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхара секретарь Кагерманов Алхазур Денаевич, «Притеречный» совхоза вонкхагIвола жа Iу Азимов Азим Абдулхалимович, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома организационно - партийни балха отдела заведующи Кащеев Петр Георгиевич, Наурски района «Россия» колхоза звеньевая Маслова Елена Михайловна, НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель Колуховский Стефан Никитович, «Грознефтеоргсинтез» объединене генеральни директор Яценко Геннадий Алексеевич, Грозненски № 37 йолча школа завуч Лисицина Евгения Павловна.

Республика лакхехьарча Iаьдала органашка дIахо а уттабеш ба депутаталла харжа кандидаташ. № 81 йолча Толстой - Юртовски хоржамий округе гIолла Нохч ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа УБР оператор - коллектор Иванова Людмила Анатольевна кандидат оттайир Горячеводски УБР коллективо шоай хоржамашта хьалхарча собране.

№ 169 йолча Шалински хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаваьв респотребсоюза председатель Мамаев Магомед Абдулхажиевич, № 156 йолча Бачи Юртовски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаваьв КПСС Шалински райкома хьалхара секретарь Исмаилов Убайд Ахмедович.

ЛЕРХІАЧУНГА—ЦХЬАН МУГІАРЕ А ЛАТТАШ

1979 шера Къилбаседа Кавказа вежарашха йолча автономни республикаша лелаяьча социалистически яхъа итогаш яьй

ИттлагІча пятилетка дІъьлагІа шу чакхдаьлнад. Къилбаседа Кавказа вежарашца йолча автономни республикий къахьегамхоша хьинар айдаь къахьийгад иттлагІча пятилетка планови заданеши тІанийца социалистически декхараши толамца кхоачамдара, массайолча производствении участкашка арахеца продукци дІахо дукхагІа, из дикагІа хилийтара, юкъарча производства эффективность лакхьяра къовсам лоттабир цар.

Шерра социалистически яхь а йоаржаль, шоайла вежарашка поаькъостал дарах экономически социальни дегІахара дакъе автономни республикаша керда толамаши коталоиаши яьхей.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хьаьхехьарча КПСС ЦК соцама жен а луш, къахьегама коллективаша дохкий социалистически декхараш тІанийду ку дезача деппа сийлевца какъахара. 1980 шерен бІарччача иттлагІча пятилеткан заданеш толамца кхоачашъяра хьинар айдаь, ленински хьисапе къахьега яхача дешех йола социалистически яхь тІа-тІа шерагІа яржаш латт.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Автономни республикай промышленность — халкъа боахама керттера дакъа дегІадоаладара дакъе керда толамаш даьхад. ЙоккхагІа хиннай промышленни потенциал, заводаши фабрикаши дукхагІа ІалашъьйЙ техникаца, дикка мероприятеш чакхъьхкай бийдал, материалаш, довгора - энергетически ресурсаш кхоара тІеаараяь. Продукци маьхала яккхарен дукхагІйолча тайпай изделеш арахецарен иттлагІча пятилетка дІъьлагІча шера заданеш толамца кхоачаши тІехкхоачаши яьй, лакхъьйй къахьегама овсарле, тІехьаюса предприятеш кІезигъенкай.

Нохч - ГІалгІайчен предприятешка тІа мел кхийтта промышленни продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотах тІаккхийтта я. Цу хьокхамах дикка толамаш даьхад Къилбаседа ХІирийчен индустре болхлоша.

Автономни республикай промышленноста болхлоша хьинар кхо ца деш къахьегарах планал совгІа мехкага дІакхаьчад дикка дукха мехкдаьтта, газ, электроэнерги, мехкдаьтта сийрда продукташ, металл, машинаш, оборудовани, приборах, кота гІирс, мебель, шейн изделеш, халкъа эша дукха товараш. Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьттехоша планал совгІа даьккхар 93 эзар тонн мехкдаьттех 116 миллион кубически метр газ. Продукце керттера тайпаш планал совгІа арахецара даькъе каргІийннараш кІезаита дац Къилбаседа ХІирий, Дагестана, Черсий-Балкхарой АССР болхлоша.

Цхьабакъда, индустре болхлой иза кхьачаьбац цхьайолча участкашка тІехьадусилга дІадаккха, кхоачамбоацараш дІадаха, бизаргІа ерригача торонехи кхоачамехи пайда эца.

Хьалхарча дакъе промышленносте къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачашъьяц ерригача автономни республикаша. Оттаьча номенклатурагІа продукци арахецара план а кхоачашъьяц, эсала товараш арахецаш моттигаш нийслу, къаьстта халкъа эша товараш. Продукци маьхала яккхара план кхоачаш а ца еш, предприятешта юкъе я тІехьаюсаш йола коллективаш а. Цхьайолча предприятешка йоагІачул дукхагІа йоаьвй электроэнергии довгори. Кхом бац продукци арахецача дІайохийтача материалейн бийдалеи, хила йоагІача боарамагІа яц къахьегама дисциплина, балха ха зехьа йоаеш моттигаш нийслу, из деррига а Іатгь беча балхах хьаьулаш доачуша.

ИттлагІча пятилетка тІехьара шу дІадоладьча индустре болхлоша 1980 шера хьалхарча денойе а деза тІагІертта къовсам лоаттабе беза хьинар айдаь къахьегара, производства дити лакхача боараме хулийтилга Іалашдара, балха юкъейоалае сэ ерриге торонаш кхоачамаш, тІехьаюсача участкашкара гІулакхаш цІенхештта тоаде деза.

Индустре болхлой сийлен декхар да ерригаш планови заданеш а бІарччача иттлагІча пятилетка план а толамца кхоачашъяр.

1979 ШЕРА ПЛАН ПРОМЫШЛЕННОСТО КХОАЧАШЪЯР

Проценташа

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къилбаседа ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Продукци маьхала яккхара план кхоачашъяр	101,1	100,7	100,2	101,7
Лурчох хиначунца нийсйича соахка дегІаена валови продукци	101,5	104,6	104,5	106,1
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	99,2	95,1	99,6	98,6
Лурчох хиначунца нийсйича къахьегама овсарле лакхъялар	102,5	103,6	102,9	102,7
Промышленни предприятеш	128	138	115	163
Царех продукци маьхала яккхара план кхоачам да яьраш	—	9	4	—

ЮРТА БОАХАМ

КПСС XXV съездей цул тІехьагІарча КПСС ЦК Пленумийи исторически решенеш кхоачаш а еш, юрта боахама къахьегамхоша шоай деррига низаш тІадерзадир дІахо а лаьтта леладелгеи хьайбай боахами дегІабоалабара, юртбоахама продукци дукхагІа яккхара. 1979 шера лаьттен хьайбаши леладерашта атта хиланзар хаоттама хьалаш. Йоаъал оттарца нийсъенна халонаш эша а еш, цар дика ялат хьалкхедир, лаьттанира йоаха кертера продукташ паччахьалкхенга йоккхара планаш толамца кхоачашйир. 1980 шера болча хьувкъама лаьрхІа дукхагІа дІайийнай гурахьа юь культураш. Дика хІамаш карагІдийнад хьайбай боахам дегІабоалабеча а. Колхозаши совхозаши фермашка дукхагІа даьккхад дулх, гулдаьд фуаш. Цунца цхьана юртбоахама производстве кІезига дац кхоачамбоацараш, колхозийн совхозийн хьоцхамаш эсала долаш дукха моттигаш нийслу, кхаьккара чуацаш дола ялат кІеанга да, лоха я хьайбай продуктивность, доахаш довши детта доахан Іаьхара дусаш моттигаш нийслу.

Ерригача автономни республикашка 1978 шера йоаккхаш хиначул кІезиъеелар шура соахка, деттача доахана продуктивность, дукхача колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга хьайбай продукташ йоккхара цхьадолча хьокхамий планаш кхоачашъянзар. ХІанз совхозийи колхозийи фермашка Іаитара доахаш да доахан, из декхар аттачарех а дац, хІана аьлча кхоачамболлаш нийчдаьдац концентрированни гІоакен доакъараш.

На санна долча гІулакхо боккха бехктокхам тІабожабу кулгалхоштей специалисташтей кхом беши доагІача хьисапе доал деши доакъараш леладара, хІара фермера доахан кІезиг ца далийтара, хьайбай продуктивность лох ца ялийтара.

Республика юрта боахама къахьегамхоша къовсам лоаттабу шийн ханнахьен дикен юртбоахама техника, бІаьстан юкъе дІаде деза фу нийчдара, дикача хьувкъама лард йоллара, юртбоахама продукташ паччахьалкхенга йоккхара иттлагІча пятилетка ерригача заданеш толамца кхоачашъяра.

1979 ШЕРА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ ЯККХАР

Проценташа

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къилбаседа ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
ДІадахача шерана нийсдича даьккха дулх	105	104	100,9	99
Ерригa яьккха шура лурчох яьккхачунца нийсйича	98	95	99	99,6
ХІара кхоабача Іатта лаьрхІача яьккха шура — килограмм	2067	2406	2072	1636
Котамашта тІехьара гулдаь фуаш лурчох нийчдаьрашца нийсдича	100,9	87	108	108

1979 ШЕРА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ КИИЧЪЯРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

Проценташа

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къилбаседа ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Доахаш кха тІара оахкараш:				
деррига декхараш	100,0	100,4	96,0	95,0
Кхы тІа ежна задани а тІехьа лаьрхІача деррига декхараш	99,0	97,0	91,0	93,0
Кхы тІа ежна задани а тІехьа лаьрхІача ерриге схьа шура	100,7	100,3	95	97
Фуаш	100,2	118	85	106
Тха	101	107	103	103
Хьайбай продукци нийтъяр 1978 шера нийчъьчунца нийсйича				
Дулх	108	104	101	99
Шура	100,3	102	99	99,2
Фуаш	103	125	104	105
Тха	97	103	99	104

КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШЪЯР

1979 шера подрядни гІишлой организацеша хьал а яь эксплуатаце дІаеннай цхьайола лоархІаме производственни культурно-бытовойи объекташ. Нохч - ГІалгІайчен гІишлонхоша эксплуатаце дІаеннай В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера ЭЛОУ-АВТ яха комплекс — мехкдаьтта чакхдахара лаьрхІа лоархІамегІа йола объект. Капитальни вложеней юкъара боарам 1978 шера хиначул дукхагІа хиннаб Нохч - ГІалгІайи Черсий - Балкхаройн АССР-ашка. Вай республике капвложеней юкъарча боарамех шоай низаца деча подрядни балхийн план толамца кхоачашъяьй. Цунца цхьана, гІишлошъеча хьалха дІалхача хана санна долаш да цІенхаштера кхоачамбоацараш.

Культурно - бытовой гІулакхашта лаьрхІа цхьайола объекташ эксплуатаце дІаялара шера план кхоачашъяьяц, масала, ерригача автономни республикаша кхоачашъяьзар цаха чубаха цІеноцу хьалдара паччахьалкхен план, школьни здане хьалъяра дакъе а гІишлонхошта декхар тІадисар. Дикка дукхагІа гІишлой - монтажни организацеша кхоачашъяц паччахьалкхен план, дукхача гІишлой объекташка дІа-юха хьежаю материальни финансови ресурсаш. Кхоачамбоацараш долаш объекташ эксплуатаце дІатолаш а моттигаш нийслу. Уж кхоачамбоацараш дІадахара шоай низаш тІа а дерзадаь къахьега декхарийла ба пятилетка тІехьарча шера автономни республикай гІишлонхой.

1979 ШЕРА КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШЪЯРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

Проценташа

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къилбаседа ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Централизованни капитальни вложеней юкъарча боарама план кхоачашъяр	100,6	93,3	96	99
Лурчох хиначунца нийсдича план кхоачашъяр	104,9	99,7	106	100
Цу дакъе:				
гІишлой-монтажни балхаш	92	92,3	91	89
Лурчох даьрашца нийсдича	98	96,8	99,9	94
Наха чубаха цІеноцу деца дІахкийтача капитальни вложеней план кхоачашъяр	96	77,0	84	81
Наха чубаха цІеноцу эксплуатаце дІадалара план кхоачашъяр	85	58,2	72	81
Лурчох дІадешарашца нийсдича	104	99,3	98	98
Шоай низаца подрядни балхаш дара план кхоачашъяр	103	98,9	98	89
Ерригача гІишлошъеча организацеех план кхоачаш ца яь гІишлой - монтажни организацеш	25	60	52	64

ТОРГОВЛИ

ИттлагІча пятилетка дІъьлагІча шера дерригача керттерча хьокхамий план кхоачашъьяй автономни республикай торговле болхлоша. Городашкеи юрташкеи дукхагІа хилар мах бу организацеши общественни кхачан предприятеши. Ахчан доходаш дегІаахарца дувзаденна 1978 шера хиначул дукхагІа хиннай товарооборот, вай республикай из дукхагІа хилар 4 процент. Цунца цхьана торговле, халкъа боахама кхыча доакъошка санна, долаш да кхоачамбоацараш, дукхача мах беча организацеша кхоачашъяьяц паччахьалкхен план, торговле эсала юкъеувза моттигера ресурсаш, эшача боарамагІа дац наха гІулакх делга. Торговле прогрессивни формаш балха юкъеехухьилга чІоагІа мела лел, наха чІоагІа хоатташ долча промышленни товарашца баха нах ІалашбелгІа хІанз а тІехьа ма хетта кхоачашдеш дац.

Автономни республикай торговле болхлошта юкъе шерра социалистически яхь йоаржалаьй пятилетка тІехьарча шерен бІарччача пхе шерен ерригa планови заданеш толамца кхоачаши тІехкхоачаша яра.

1979 ШЕРА ТОВАРООБОРОТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

Проценташа

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къилбаседа ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Паччахьалкхени кооперативни торговле розничи товарооборота план кхоачашъяр				
ерригa:	100,6	100,7	100,9	100,8
цу дакъе:				
розничи товарооборот	100,6	100,7	100,9	100,7
общественни кхачан товарооборот	100,2	100,3	100,1	101,4

БЫТОВОЙ ГІУЛАКХАШ ДАР

Автономни республикай быта служба болхлоша толамца кхоачашйир бахача наха гІулакхаш дара 1979 шера ерригa плановни заданеш, цул совгІа, дикка дукхагІа а хилийтар даь бытовой гІулакхаш. Белгалдаккха дезаш да юрташка быта гІулакхаш делга сихагІа дегІаухар хилар. Цхьабакъда, бахача наха хІара сага лаьрхІача хІанз а тІехьа кхоачамболлаш бытовой гІулакхаш дац вай республикеи Дагестански АССР-ей. Быта служба болхлой кІезига дац къовстаде дезаш дола дешаш, цар декхар да хадданза быта служба дегІаяхкувлар, шийн ханнахьен динен наьха заказаш кхоачашдар, бахача наха гІулакх дара культура лакхъяр.

1979 ШЕРА БЫТОВОЙ ГІУЛАКХАШ ДАРА ЮКЪАРЧА БОАРАМА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

Проценташа

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къилбаседа ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Кхоачашдаь бытовой гІулакхаш	103	100,9	104	100,7
цу дакъе:				
городашка	100,1	100,7	104	100,5
юрташка	105	101,5	103	101
Лурчох кхоачашдаьча бытовой гІулакхашца нийсдича	112	105	108	108
цу дакъе:				
городашка	107	105,1	109	104
юрташка	123	104,9	108	112

Хоржамашта накъадолхаш

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Укх деношка хилар Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргІанара заседани.

Президиумо ла а дийгІа бийцар халкъа депутатий Наурски районни Совета исполкома председатела нов. А. М. Эштиева, РСФСР, Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советашкеи халкъа депутатий моттигерча Советашкеи хоржамаш дара районе нийчо мишта ю дуваш яь доклад.

Президиумо тІанийнача соцам тІа белгалду Наурски районе хоржамашка нийчнулга РСФСР Лакхехьарча Совете, Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совете, халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дара Законаша а РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР Конституцеша а ма яххара чакхдоахилгеи моттигерча Советий исполнительни комитеташа чІоагІа терко еш долгеи.

Районни Совета исполкомо чІоагІъьй хоржамашта нийчо ярен уж чакхдахарен мероприятеш, уж дІакхачийтай ерригача отделашкеи, организацешкеи, учреждешкеи.

Районе Законо оттаьча ханашка вІашагІъенкай хоржамий участкаш, округной, участкови, районни, юртий хоржамий комиссеш, комиссей председателашцей секретарашцей инструктивни совещанеш яьй, хоржамашта нийчдаларца дувзаденна бувзама учреждеей, торговле, наха бытовой гІулакхаш деча предприятей декхараш белгалдаь. Харжархой списокаш оттаь йоалаш латт.

Агитпункташка, культура цІеношка, библиотекашка беседаш ю, лекцеш, харжархой сайренаш чакхйоах. Моттигерча непайоазонои радиоси хІара денна дувц хоржамашта нийчо мишта ю.

Цунца цхьана Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдир цхьадола кхоачамбоацараш. ХІанз а ерригaта хоржамий комиссеша дІадоладьдац шоай декхараш кхочашделга.

Советий исполкомаша Іалашдаьдац хьалха хоржача депутаташта денна деррига наказаш кхочашделга. 369 наказах 336 мара кхочашдьдац.

Культпросветучреждениша хІанз а мела бу харжархошта советски хоржамий система, хоржамех дола Законаш дІадовзийтара болх. Цхьайолча культура учрежденешка шийла, бІеха я, массови мероприятеш кІезига чакхйоах.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо халкъа депутатий Наурски районни Совета исполкомаш декхарийла яь: хоржамий комиссеш болх вІашІехь[illegible] хан - ханнахьа гІо де, хоржамий комиссей председателашта, цар заместителашта, секретарашта, членашта инструктаж е;

харжархоша депутаталла кандидаташ вІашагІиккетара нийчо еча а чакхдоаккхача а хьинаре дакъа даца, цар къахьегама а общественни а болх бахача наха шерра дІабовзийтилга Іалашде, харжархой наказаш нийса дІаяздар а хьагулдар а вІашІехьдоахкар;

ерригa хоржамий комиссеш хоржамаш дара документацеца Іалашъяра а уж лорара а уйла е;

харжархошта юкъе беш бола кхетама болх къаьстта хоржамашка еттара хьалхадехьа хоацарашта юкъе бер а беш чІоагІа бе;

торговлеи общественни кхачани, наха коммунальни бытовойи гІулакхаш деча предприятей болх тоабара де дезар де.

Райисполком декхарийла я хоржамашта хьалхарча собранешка, письмош тІеи жалобаш тІеи харжархоша тІалаш йола ерригa предложенеши критически замечанеши хьагул а еш уж чакхьяхара сихха де дезар де.

Хоржамашта, В. И. Ленин ваь 110 шу дизара нийчо еш айденача къахьегамей политически хьинарах бизаргІа пайда эца беза КПСС ЦК ноябрски (1979 ш.) Пленума решенеш, 1980 шера планаш толаме кхоачашъяра.

Заседане иштта къовстадир халкъа депутатий республика моттигерча Советаша организационно - массови болх мишта бу, «Дунен халкъашта юкъера бера шерица дувзаденна амнисти ярах» дола 1979 шера 19 октябрера СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ Нохч - ГІалгІай АССР-а кхоачашдар мишта лел.

Идеологически къовсама фронташка

АДАМЛЕН СОЦИАЛЬНИ ПРОГРЕСС: ШИ ПОЗИЦИ

ХІанзарча ханарча идеологически къовсаме керттера позици лоацар адамлен дегІаахара генеральни лостамах, исторически процессах, цун чулоацамахи перспективех дола дош да.

Общество дегІаахара объективни законаш хьа а дийлла, марксизмо-ленинизмо хьахьенкай капитализмах йоахка вІашдухьаленаш, уж революционни наькъаца лелха езаш а адамле капитализматара коммунизмага ла езаш а хилар. Цхьа бІаьи ах бІаьи шу гаргарча хана вай революционни хьехам ше бІарчча е цун довкъош харцде а уж е вок положенеш нийса хилар шеко йолаш лархІа а гІерташ хьабоагІа из гоама бола вах. ГІулакх иштта долиашехьа а, бІубенна тІа боахаш планета тІа гІоллаа йодаш я марксизм-ленинизм, тІа-тІа дукхагІа керда социальни тІоанаш политически течененш шийтахьа а йоахаш.

ХІанз дуккха халкъаш социализмага кхаьчад, хьахиннай дунен социализма система, капитализмах хьаьда мехкаш тІа-тІа дукхагІа хул. Ваь а хиена дІаяттай исторически закономерность: адамле социализмага ялаза яргьяц, адамлено кхы юха хургдоацаш дІадоанкхаргда социальни кийсхо ца хилар, классаши классови антагонизми, къел, бокъо йоар, саго сага лоадла лоаттаварен ца лархІарен ерригa формаш.

Цхьабакъда, бикъдолчоан харцдолчоан юкъера гІайнаш дІа а доахаш, ХІанзарча хилара буржуазии идеологи хури могари деш я шийн кара мел йолча средствашца из реальни перспектива юстара яккхара, хІанзарча ханарча исторически прогресса маІае харцахьдаккхара, псевдоннийи гІонца капитализм дІаярийоаца хІама дара.

КІезига лоархІам болаш моттиг яц буржуазии идеологена юкъе социальни пессимизмо лоацар. Из хьаллоацараш тешаш бац исторически прогресса торонех, «демонически техника» дегІа ме йоагІа индустри дегІаярца адамле деградацегахьа, хІалак хилартахьа, термоядерни Іоажалгахьа, иштта кхычартахьа йода аьнна хеташ. Из деррига а дувзаденна да абсолютизацеца, капитализма хана хьахина чІалатташ дола балиш цІакха а дІадаргдац аьнна хеташ хиларца: термоядерни тІема кхерамца, гонахьара го бІехбарца, дунен тІа баха нах кхаба торо хургйоацача кхоачаш бебарах болча кхерамца, культурни маьхаленийн лоархІам лохбаларца, сага деградаци хиларца, кхыдарашца.

Цу тайпара йола пессимизм эттара хьалха адамле лаккха организаци йолча обществага — коммунизмага длара дукхаьла ерзаяь я. Паниккда йолаш санна гургадаш деттар, «догдоахалгагІа йоацача аьнача адамленах» нах белхар, «Іоажала тІехьадарах» дола хабараш, иштта кхыдараш объективно халкъаш кердача цивилизаце лакхалеппашкахьа даха тарлуш а исторически дахаргаза Іе йиш йоацаш а хилара дукхьала дерзадаь да.

ХІанзарча ханарча пессимизма из социальни функци къаьста гучаьлаш я, къаьсттадаь аьлча, эттара тІехьарча шерашка идеологически ареме яьнача Францерча нердача философий произведенеш. А. Глуксман, Б.-А. Леви, Ж.-М. Бенуа, кхыбола «нерда философаш» тешаш бац прогресса идеях, капитализм шийл тІехьа къеиттденах тарра хІама, наха дезаш мел дола деррига хІама хІалакьхургдоле «эІамагІа дола возда» кхаш кхайкаду. Геттара вІрчача, карикатурни формедех цар реальни социализма, болхлой классо, къахьегамхой Іаьдала сурт.

Леве, масала, капитализм дІаялар «цІаккха а са хургдоацаш бийса хилар» санна хІама лерхІ. Цу тайпарча а цара тарарча а уйлаша къаьгта хьагойт хІанзарча ханарча социальни пессимизма антигуманистически реакционни политически функци.

Реальни исторически прогресс гІоакхача, ирразиональни, апокалиптически социальни пессимизмаца меттел дегаш уреувттаде лаьрхІача оптимизмаца а харцъе гІерт буржуазии идеологеш. Из буржуазии теори хьаллоацаш бараша ялад социальни прогресс яц, уж дуина тІехьа ба, амма цар шоайта пайдана долча тайпара ду цу дена маІен. ХІанзарча ханарча капитализма хьал во хилар, цун социальни контрастах, бІаьхийбараш тІа-тІа бІаьхегІа хулаш хилар а къебараш къегІо хулаш хилар а летьа а ца деш, цар мунІарао ду капиталан къахьегамаш юкъера вІашдухьаленаш тІа-тІа ирлуш латташ хилара, дегІадаьккхача капиталистически мехкашттен хьалха цар хиннача колонеештен юкъера моастагІал чІоагІа сомдевна хилара, капитализмах «шамогаш йола общество» хилара.

Амма деза ца боалац цу доллача хІаманна дери даьчул тІехьагІа къаьнача общества вдентац сикау Іалмотехнически революце гІонца капитализм ерзэ а къонъьла а йиш хиларах нах тешабе. Цу хьисапагІа исторически процесс хатт шай ха яьнкха яьша общественно-экономически формаци дІа а яьккха цунна меттел керда яр оттарах а ца латташ, капитализма здани даьи эргаьнхха тоае гІертарах. Капитализма реабилитаци идеализаци е гІертар халиъашта хьалхашка хало гІуланх хилар кхета а деш, эттара маьхарагІа болча буржуазии теоретикаша уолашгІа лерхІ цунах шеко боацаш производства средствай частни доалахьеи — къахьегамхой ерригача доакъазола бахьан — доал монополешка хилара шоайта чуъь дусаш йолча «постиндустриальни», «массови», «технотронни общество», «тІехиндустриальни цивилизаци», кхыдараш санна йола цІераш а йоахаш «цамогаш йолча общества» екалуш йолча псевдоэмнех пайда эцар.

1975 шера, масала, арадаьннадар автор вай ханарча социальни прогресса кардинальни проблемаш яхха гІерташ хиннача американски футуролога Элвина-Тоффлера «Эно-спаз» яха книжка. Севах лерхІ Тоффлера из прогресс? Цо яхду, планета тІа индустриальни цивилизаци дІалак хиларах, автора тешал деча тайпара, технологически хургІйола, амма цивилизаци индустриальни хургйоацача «тІехиндустриальни цивилизаци» духхьайха фрагментально гучаяларах. Амма из «нерда» цивилизаци а. Тоффлера уІлаех, капитализма тайпаех паІ хургъя, производства орудеишей средстваштей капиталистически доалахье ше йолчча тайпара юта а юташ. хІаьта социальни прогресс латтаргъя укхаза «цамогаш йолча капитализма» метта «тІехиндустриальни цивилизаци» оалаш йола тоалушхоьлуш йоагІар дІаоттарах.

Цу тайпара я социальни прогресса вай дІамагІарча цун чулоацама Іалмая конценци буржуазии хьисапе толхаьера белгталара линия. Иштта, объективно хилазза дергдоацаш долча капитализмагара коммунизмага доваларa метта буржуазии цивилизаце дозаоесл араргйоаца массехк реформа чакхъяккхарца капитализмагара... капитализмага довлар дІаоттаде гІерт буржуазе теоретикаш. Из идея ІалашЬш я кердаькхка конвергенце теори (нийсагІа аьлча, капитализмо социализм дІакхаллара фантастически теори), хІаьта иштта йолаш йолча социализмах коммунизма хьалхара фаза а ца лоархІаш «хинналанза йола капитализм» лархІа гІерташ социальни прогресса метта социальни регресс дІаоттае гІертар.

Цу ревизионни утопешта тІехьабараш дага ба капитализмахи социализмахи дувза хІама дац, дувца деза дегІадаьхачеа дегІаухачен мехкех яха уйла законаш хьисапе чІоагІъяь дІаоттае. Цу тайпарча версега диллача, социалистически мехкаш (шоай дегІаахарца) довлашдовлаш капитализмага довза деза да. Цхьаккха бокъо а йоаца капитализми социализми вІаши тарга а увзаш. цхьаболча буржуазии автораша выводаш ю. хІанзарча ханарча кІоаргІача кризиса явленеш глобальни хьисап долаш я, уж хьахилара бахьан индустриальни цивилизаце башхалонаш я. хІаьта уж цун капиталистически вариантех санна социалистически а йоахаш а я.

Из хІама дика хьахьокхаш ба «Адамле гола тоххача моттиге» яха М. Месаровичен Э. Пестелен болх. Деррига дуне «демографически эккхар», гонахьара го толхабар, кхачан продукташ ца тоъар санна йолча, глобальни кризисаша дІалаьца да, яхаш, дукхагІча даьнъе, бокъонца гучабоалаш латтача кхерама теркам нийса тІа а увзаш, цу автораша хьоадац кризисаш хилара керттера бахьан малагІа да. Месаровичен Пестелен яхачох, берригаш а хила безаш ба бехке: капиталистически а социалистически а мехкаш, бІарчча дуне, хІаьта массанел а дукхагІа дилла а дуваш дола «шайтІа» — техника. Кризисо тІагІертаду авторашa чулаьцай ерригa лаьттах шар. цунах вывод ю, «шийн исторически дегІаахара гола тоххача моттиге дІакхаьчай адамле». Фу де деза гІулакх тоадара? МалагІча кердача социальни организацеца чукха езаргъя ерригача адамлен кризисни ситуацера араялара? Автораша могаду дунен къаьсткъаьстача доакъошка политически экономически решенеш тІанийеш бола нах кризис йолаялалехьа деррига гІулакхаш къестаде торо хулийтаргйолча «глобальни планировани бертнгнеи юкъарча гІирсаца» Іаланбар.

Цу тайпара, глобальни планированех лерхІ деррига балашта дукъалара вашацей а дунен кризис къовстаяра средство а, кердача цивилизаце лакхаленешка дуга средство. Амма кхоачаш мишта дерга из, нагахьа санна кхьметтел къаьсткъаьстача капиталистически мехкий а шоай цІагІа планови порядок оттае торо йоацаш хилча? Кхетадеш дац-те, капитализм йолча хана, шуь монополей бе боллача хана деррига дуненна глобальни планировани ярах меттел, къаьстта хьанйдеча буржуазии мехкашка а кьаман экономикана планировани ярах цІенхаштта дувца йиш ца хилар.

Буржуазии социологаш дувнаш а дуаш нах тешабе гІерте а, капитализм тоаелна дІагІоргьяц. Шеддолча хІамая дукьи дуки да. Цу диалектикана тІераяла йиш йолаш яц капиталистически общество а, цун хьалхагІа хинна антагонистически общественно - экономически формацеш санна мара. Коммунисташ дага а бац капитализм «автоматически йохаргья» ала. Цун хІанз а кІезига яц резерваш. Цхьабакъда, тІеххьарча шерашка хиннача событеша кердача низаца тешал ду, капитализм кхоане йоацаш общество хилара. Цунна йола кхаех эша йиш йоаца теш — адамлен тІеххьарча кховзтича шера истори ше.

Хачик МОМДЖЯН,
философски Іилмай доктор, профессор.

Кхоачашдаьраши де лерхIараши

Сиха хьахулаш хIамаш я коа тIара оалхазараш. Юрта боахама лоархIамерча доакъоех цаI да из.

1973 шера деза чIоаггIа теркам тIабахийта леладу из гIулакх вай республике. Цу шера октябрь бетта вIашагIъеллар Нохч - ГIалгIай «Птицепром» яха трест. Ши боахам чубоагIар цу хана треста — Старо - Юртовски птицефабрикей «Ермоловский» коа тIарча оалхазарий совхози. Хьалхе йолаль яр шера 40 миллион фуъ дала деза Шаьла районера «Кавказ» яха оалхазарий фабрика.

1975 шера октябрь бетта хьалха колхозий хиннача оалхазарий фермай кIийлен тIа хьайир Грозненски районе «Майская» оалаш йола оалхазарий фабрика. Сунженски районе — «Западная» яха оалхазарий фабрика, Урус - Мартана районе — «Урусмартановская» яхар. 1975 шера хьалхьа а яьна болх бе йолаелар фуий лостам болаш йола «Кавказ» яха оалхазарий фабрика.

Цу тайпара, «Птицепром» треста чуйоагIа хIанз 6 оалхазарий фабрика, царех кхоъ фуий лостам болаш я, кхоъ — дулха.

ТIехьарча шерашка цхьадола балхаш даьд республике коа тIара оалхазараш леладеча боахамашта специализации концентрации еш, алсамдаьккхад гулду фуаш, доаккха оалхазарий дулх а алсамдаьккхад, лохбаьб продукце яккхарга дIабода къахьегам а доакъар а. Иштта, масала 1973 шера дехка фуаш 27,8 миллион хиннадале, 1979 шера дехкараш 76,3 миллион да, 663 тоннагара 2662 тоннага кхоачаш тIаххийттад цу шерашка дехка дулх. 1980 шера пачхаьлхенга 88 миллион фуъ 3000 тонн дулхи дохка дезаш да треста боахамаш.

1979 шера дика къахьийгад ерригача оалхазарий фабрикай коллективаша. Пачхаьлхенга фуаш дулхи дохкара шера планах дика лоархIайир «Западная», «Ермоловская», «Майская» яха оалхазарий фабрикаш. Пачхаьлхенга дулх дохкара шера план тIехкхоачашьяьй «Урус - Мартановски» цунгара дIайиккхача ерригача оалхазараш леладеча фабрикаша. ПланагIа дохка дезаш хиннар 2600 тонна хиннача 2662 тонна я йохкаш.

Цхьабакъда хIанз тха боахамаш кхаьча фуийи дулхеи производства а уж пачхаьлхенга дохкара а боарамаш кхоачам болаш дац, дегIаухаш латта бахача наха дIадехараш кхоачашдара. «Кавказ», «Старо-Юртовская», «Ермоловская» яхача оалхазарий фабрикаша хIанз а лерттIа пайда эцац шоай торонех фуаши дулхи лаккхар а пачхаьлхенга лоххар а алсамдаккхара. Треста дерригача боахамашка хIанз а лоха я оалхазарий продуктивность, дукхха кагий оалхазараш дов.

Трест а цун боахамаш а болх бе доладелча деиз таххаьналца эггара халагIа дола дош да оалхазараш комбидоакъарца Iалашдар. 1 — 4 ди, 5—30 ди даьнача кIоригашта дола комбидоакъар геттара кIезига ду.

ВIарччаьа 1979 шерен кердача шерен Къилбаседа - ХIирий АССР-ен Ростовски областерен кхухьача комбидоакъарца кхоаб боахамаша шоай оалхазараш, хIьата из доакъар цар зе дергдола хIамаш дIа а яьха кийчдича мари хьайбашта а оалхазарашта дIадала мегаргдоацаш телхе э хул. Ермоловски комбидоакъара цех реконструкци еш я хIанз, из болх чехкагIа чакхбоаларе а торо хургьяр «Птицепром» треста боахамий хьайбашта а оалхазарашта а дуале мегаргдола комбидоакъар Iалашде.

Треста яххе а боахаме деш латт оалхазараш чудоахкадеча моттигашта реконструкци ярен кердаяраш хьалъярен балхаш. ХIьалъеш латт шера 3 миллион котама кхее лаьрхIа йола Къилбаседа-Кавказски бройлерий оалхазарий фабрика. Оалхазараш царна дуаде мегаргдолча комбидоакъарца Iалашдаь ца хилар, бIъ боахаме шоай котельнеш ца хилар, люцерна дIас кхаш ца хилар санна йола халонаш тIалаттаьа «Западная», «Ермоловская», «Майская», «Кавказ», «Старо - Юртовская», «Урус - Мартановская» яхача оалхазарий фабрикай коллективаша цхьадола толамаш даьхад хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча.

ХIаьта «Урус - Мартановская» оалача фабрикера Социалистически Къахьегама Турпал Айюбова Шумист, «Кавказ» фабрика оалхазараш леладу Саидова Хава, «Старо - Юртовская» яхача оалхазарий фабрикера оалхазараш леладу Мальсагова Роза, кхыбараш санна болча хьалхалаттарашта лакхе производственни толамаш доах. Уж дика боашаш ба республике а цун доазонел арахьа а.

Коа тIара оалхазараш леладелга дIахо дегIадоаладерга, хIара эзар фуъ гулдарген хьадоаккхача дукхи хIара вентнерген дIабода къахьегами материальни ресурсаши кIезиг а еш продукци арахецарг темпаш лакхъелга Iалашдара даьнъера доккхий декхараш кхачачаьде дезаш ба республикий коа тIаре оалхазараш леладераш иттлагIа пятилетка чакхйолаьча шера.

Дукхаа хIамаш да укказа боахамий кулгаллоех, оалхазараш доакъарца Iалашдарах, кхоачамболлаш оалхазараш чулеладе моттигаш хиларах а уж мел эшачунца Iалашъяь хиларах а, боахамаша леладу оалхазараш дикагIдараш хиларах тийша. ХIаьта а оалхазараш дебара, уж дика леладара, цар продуктивность лакхъяра гIулакхага диллача боккха лоархIам болаш ба операторашоалхазараш леладераш, цар къахьегам, хотама эза хьалаш хьаде царна хар. Массехк шу да «Старо - Юртовская» оалхазарий фабрике кхееча кIоригашта юкъера лаьрхIача шера тIаххета дозал лакха дола а по пачхаьлхенга йохка боргIилгаш дика ерста хула а. Цун коллективо раьза а йолаш дIаду шиа балха опыт, дика хьехамч я доалахойта. Цо йоах балхах хьахулар дика хилийтара фуаш деш йолча нана котамий Iул хила деза боахама ший, оалхазараш дикача комбидоакъарца кхаба деза, нана котамий хIара Iуло инкубатор чу дIачудахка мегаргдола фуаш дергдолаш. Дийнахьа кхоаза — диазза хьагулде деза фуаш, дийси вон дарцш нъоестаде деза. корнусалия таьироваш е еза, ханнахьа Iодаь 4—5 ди даьнача инкубатор чу дIачудетка деза. Хьаьхьа кIоригаш Iоховшае еза дика кийчъяьча, 32—33 градусага кхоачаш йIайхача помещене.

Къаьстта дика хьежа деза кIоригашка уж яьхачул тIехьагIарча хьалхарча 10—15 дийнахьа. Теркалде деза помещене чу цун майда боарамга диллача йоагIашъярел дукхагIа кIоригаш хилийта йиш йоацаш хилар. ХIана аьлча уж нормагIа хила езачул совгIа хилча доакъара а хина а тIаккхача хала хул кIоригашта, помещенена чура фо тахх, оалхазараш вIашагIхьентадаьа дезаш хул. Делаш йола моттиг зIамигIу. Цу тайпара гIулакхаш кийсделча бракаца лархIа деза оалхазараш совдеал, продуктивность лохлу.

Тахан оалхазараш леладара кIийле а хиина дIаэттай фуийи оалхазарий дулхец производства промышленни формаш. Уж дIахо дегIаяхиярах тийша я из даьла дегIаахара темпаш, продукце производства боарам, иттлагIа пятилетке партеи правительствой хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча доаха толамаш.

А. ТАХАЕВ,
«Птицепром» треста керттера зоотехник.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ГДР. Плауэнерча (Карл-Маркс — Штадт округ) текстильни предприяте болх бе йоалайлийтай СЭВ членаш долча мехкий — СССР, ЧССР, ПНР, ГДР специалисташа цхьана хьаль керда цех. Укказа арахец тIехьдика хьийза тIай.

СУРТА ТIА: Чехословацки оборудования оттаьча прядильни производства кердача участкера болхлой.

АДН — ТАСС сурт.

Ленинан Къахьегама Цlена Байракхен орденаш леласча С. Абдуллаевa кулгалдеча «Шалинский» совхозерча звенос дIададахача шера 275 гектара тIа шекара свекла кхелль. Дехкарех 350 центнер йолаш хIара гектара тIара 550 центнер а йоаккхаш чуйнцаб механизаторaша хьувкъам. Из толам боаккхача хьинар ца кходеш болх баьб Баталов Iаддала. Шийтта шу да механизатора цу совхоза къахьега. Шерашера толамаш доахача Iаддалийна коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай, социалистически яхье котталарах пиачок а луш. Гермечукерча юрта Совета халкъа депутат волаш общественни бахара юкъе диза даькъа лоацаш а ва опыт йола механизатор.

Х. МУКАЕВ.

СУРТА ТIА: Баталов Iаддал.

Автора сурт.

Планаши даьраши

ПРОГРЕСС ТАХАН, ТIАЙОАГIАЧА ХАННА ЙОЛА. КЪАЬГГА ПЕРСПЕКТИВА

(КПСС экономически политика эффективность)

Чакхдаьннад хала хинна а, хетаргахьа, иттлагIча пятилетке эггара чоалхенегIа хинна а шу. Цуш чоалхане хилар латтар эггара хьалха цу юкъагIа вай халкъа боахам мехка хьаьнча низ болча экономически Iилма-техническии потенциалех производства эффективности балха дикали ма могга лакхъяра бизза я хьакъалагIа а пайда эцаргахьа хьаьда лостам баь хинна хиларх. Цхьабакъде, цу даькъе планагIа лерхIаш хиннача тайпара дIахьалхашкахьа даха вIашгIехьдаьккхадац вай. Мехка халкъа боахаме гучаьяьр халонаши кхоачамбоацараши — транспорта, доагоро энергетически комплекса балхацара халонаш. Iаьржача металлурго проблемаш сихха кхеста ца ялар, кхыметтел цхьаккха бахьан а доацаш юкъагIдоаха бахача наха эшаш дола бытовой товараш лоаттадар.

Цун бахьанаш объективни факташ хинна Iац — Iай шIаккха а ца хинначa тайлара йола шелал оттаро толхайир боахама къаьст-къаьстача участкашка производствени риты, ахха долалуш эттача халача йоахъало дикна кIезигдир чудахьа хлат, уж латт субъективничарех а — цхьайолча предприятеша, объединенеша, министерстваша планови дисциплина толхаяр. Дукхача министерстваши ведомстваши вIаштIехьдаланзар энерце цхза ца яла, дикал лаккъяра, къахьегама овсарле аьйра, дIадодар сов а ца доаккхаш тIеххьара хьахулар совдаккхара болх тIаберзабеш баь лостам дух хадача кхачнал ца дIабахьа.

Амма цу ерригача халонашен кхоачамбоацарашея, кхыметтел дукххача поизицешца диллача пхе шера планa заданеш йизза кхоачашца яро в, бух соццача кхьычача лохбац КПСС Iилман ларда тIа латтача экономически политика эффективность, дилла я халкъа назара материальни культурни боарам лакхбара ориенташ йолаш мехка халкъа боахам дегIаухаш хилара лоархIам. Советски экономика прогресс яц ала йиш йолаш бац тахан эггара чIоагIа вайна духьала бола доазол дехьара критикаш а. ХIанз а чакхъяланза йолча тIеххьарча кхаь пятилетке СССР къаман доход шоазза совгIа лакхъеннай, промышленни производства боарам — 2,5-зза, юрта боахама продукци — 1,4-зза. Дунен экономика дегIаахарца нийсича йоккха результат я из. Цу шерашка кхаьчай Советски Союз мехкдаьттеи бийдала дукха тайпаши дахара, чон, болат, цемент, минеральни удобренеш арахецара, кхыча лоархIамеча хьоккамашта дунен тIа хьалхарча моттиге.

Нагахьа санна тIеххьарча шерашка — карарча пятилетка диъ шера советски экономико нийсденнача гIулакхех дийцача, укказа а гуш да боахама дерригача доакъошка, эггара хьалха базови доакъошка, лоархIаме прогресс хилар. Иштта, карарча шера СССР доаккхаргда 585 миллион тонн мехкдаьтта (газови конденсат а йолаш), е 1975 шерачул 94 миллион тонн дукхагIа. Сихха дегIадоагIа газ йоаккхилга, из 40 процент тIаккхийттай цу шерашка, хIаьта 400 миллиард кубометраш совгIа а йоаккхаргья. Электроэнерги хьаяр 20 процент лакхденнад, из 1246 хьаю шера. Алсамхьаьнний Iаьржачеи сийрда бесаш долчех металлий, химически мехкдаьттахимически продукце производство. ДукхагIа арахец бахача наха эшаш товараш.

Хоалуш да мохк тешшаме кхачанцех юртбоахама бийдалцеи Iалашбара тIаерзаь йола КПСС юрта боахама политика чакхъяхарах хьахиннараш а. Цу даькъа аьча йоаккхийча капитальни вложенеша, цун материально технически база чIоагIъяро, лаьтташта шерра химизаци мелиорации яро, хьайбаш леладелга сихха дегIааxаро — цу дерригме к Iалашду юртбоахама продукце производства боарам тIа тIа лаккхулга. Iалемо дуьъаленаш яь йоллашехьа, 209 миллион тонн хиннад юкъера лаьрхIача тIеххьарча диъ шера хIара шера чудема длат, из 27 миллион тонн хIана дац аьнча дукхагIа да дIаяхача пятилетке деца хиннaчул. Чакхдаьннача хало хиннача шера чубенаб боамбе-бийдала рекордни хьувкъам — 8,1 миллион тоннал дукхагIа. дикка лакхъеннай дуга, коартолий, кхыча культурай производство.

Мохк экономически дегIаахара дерригa декхараш кхоачашдаьдац тахан вайна хеттача тайпара. 1979 шера ноябрь бетта хиннача КПСС ЦК Пленумо кIоаргга анализ йир чакхъяьннача юкъа промышленносте, гIишлонъеча, юрта боахаме, экономикана доал деча нийслуча халонаштен кхоачамбоацараштен, цунца цхьана хьагойтар советски экономика дIахо дегIаахара боккъонца йолаш йола торонаш, геттара йоккхий резерваш, белгалйир мохк перспективно дегIаахара керттера ориентираш.

Гаргарча хана дола декхараш — 1980 шера дараш — белгалдаьд СССР Лаккхехьарча Совето хьадача цифрашеи заданешцеи. Боккъонца йолаш йолча товонацкен пхе шера плана заданешкен хьежжа укх шера дегIайоалас лаьрхIад промышлении производство 4,5 процент, юртбоахамар — 8,8 процент. Мехка плановоргаиш, Iилмехой, экономисташ оттаь боала боахк хьатIайоагIача цхьайттлагIча пятилетках 1990 шерага кхаччалца СССР экономически а социально в дегIаахара кертерча лостамийн планийн проекташ.

Экономически политика кердача наькъаьа хьежжа цу перспективни планаш тIа болгаду экономически структурени пропорцештен де деза цун эффективность дIахо лакхъяра тIадерзадаь дола доккхий хувцамаш. Белгалдаьхад доагора-энергетически комплекса структура эргаьккха толаран доагора ресурсаех пайда эцилга тоздаран де дезараш. ДIахо хьоргда хIана тIадетта луш дола дерригa мехкдаьттеи газ, хьаеча электроэнерге, боаккхача кIора, арахецача грузовой автомобилий, тракторий, кхыдарич доккха дакъа луш йолча СибарегIенн ГаьнарIча Малхбоалени территориально производствени комплексаш динамично дегIаккхулга. ЛаьрхIа да юрта боахаме цIаькха а йоккхий капиталовложенеш е, амма ца гIулакх чакхдоаккхаш чIоагIа теркам тIабохийт цу даькъе качествени хувцамаш дара, царех хьахуларин дикала — баха нах кхачанца Iалашбелга тоадара.

КПСС экономически политика мах боахам дегIаахар хьагойтача цифрашкен проценташтен хьежжа баь ца йеш, цу дегIааxаро халкъа, хIара дезала луьчуга а хьеже бу советски наха. ХIаьта тахан тиваьшка наха чIоагIагIа эшаш дола товараш массаза а кхоачамболаш хулаш деце в. бахача наха тIатIа дукхагIа хетташ дола лакха дикал йола кхачан продукташ ма эшна еце а, цар раьза а болаш белгалдоах, советски экономика хаддаза дегIааxаро шоашта болх бе моттигаш шортта хулийташ хилар, шоай реальни доходаш диъ шера 13 процент дегIаьхка а планагIа дегIаухаш а хилар.

Таханара социальни прогресс белгал а йоахаш, советски нах бIубенна хьожаш ба кхоаненга. Уж шеко йолаш бац мохк экономически а социально а дегIааxара планашка хьежжа дIахо йодача хана а шоай бахара боарам массе а оагIорахьара дегIаухаргхиларах. Цунах лерхI цар КПСС экономически политика керттера эффективность бух соцаш хьакиннари.

Глеб СПИРИДОНОВ,
АПН политически обозреватель.

№ 2 йола «Агитатора блокнот»

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропаганда агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргIанарча шоллагIча номер тIа дикагIъярех лаьрхIа мегаргйолаш я «В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна сийленца наькъадарь», «Хоржамашта накъадолхаш» яха ши раздел.

В. И. Ленин ваь 110 шу дузаш хиларах бола КПСС ЦК соцам кIоаргта Iомабелга вIаштIехьдаьнхад партийна комитеташа. «Ленина гIулакх дах, котдувл» аьна керте а латташ агитаторашта, политди чакхдоахараша, лектораша, докладчикашта новкъостала лаьрхIа йолча выступленей тематика я блокнота тIа. Цу разделе тематинах еча беседана лаьрхIа я «Ленини вай крайна» яхаш КПСС обкома партийни архива заведующе Т. Плешановас язьяь статья.

Депутаташта езалургйолаш я РСФСР, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча, моттигерча Советашка деча хоржамашта кийчдаларах блокнота тIа вепатеха массехк материал. Царех я «Кийчлуш да хургдолча халкъа депутатий Советий хоржамашта» аьнна КПСС Веденски райкома хьалхарча секретара Г. Малаурe. «Цар цIераш лькъай халкъо» аьна республике депутаталла кандидаташ оттабарах йола редакциони статьяш.

«Агитпунктташка лампаш йоаг» яхача рубрикана кIал я «Массаза а болх беча» аьнна йола Ю. Павлова статья, «Советаш — бокъонца долча халкъа Iаьдала форма» аьнна йола КПСС обкома лектора П. Ясьной статья хоржамий участие еча беседана новкъостала лаьрхIа я.

Агитатораш политинформатораш къамаьл де кийч балара пакъаяргья «Цар демократе фасадал дехье» аьнна капиталистически пачхаьлхений хоржамий системах йола цифрийн фактайн подборка а.

«Тха справочник» яхача разделе блокнот дешархошта кораергья фондостачах, из лакхъяра наьнъаш довзийтарах йола данеш. Иштта езалургйолаш я «Хаттал — жоп лургда», «Тика тIа хьоашалтIа дех», «Политическая книга» яхача рубрикашта кIалхара материалаш.

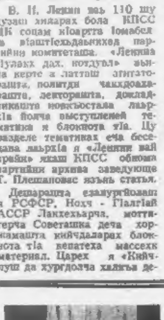

Азербайджански ССР. Хьалха тIаццача хала хиннача Каспе кIоаргалеяшка хIанз мехкдаьттахой кхоачалургба, «Азербайджан» яха цIи-цегIа лела кран тIалатта кема бахьан долаш. Из кема дукхха хи йоацаш Бакински порерa арадаьннад. Гамбургерча верфашка «Блом и фосс» яхача фирма хьаь из хи тIа гIоала лела кран кхаь фордагIа тIех а яьнна дукххача хишкен каналашкен гIоала кхаьчай цига. Цун грузоподъемность — 2.5 эзар тонн.

СУРТА ТIА: эзар тоннаш хула блокаш 32 метр лакха хьалъайс а 300 метр кIоаргача форда фу уж Iооттае а мегаргдолаш йола кран.

В. ПАЩЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ВIУБЕННЕИ ТЕШАШИ ХИЛАР

Империалистически, эггара хьалха американски, гIозараша дикка чоалхане даьккхача хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьале машара кхоъаш кIаьдбелтея хьашт долаш мел бараш чIоагIа дог доалаш хьеж Советски Союзага. Империализман реакцеи кхераме минепраш леладой а аьттап тIа машар чIоагIа хургхиларах вIубеннеи тешаши уж хилар дIахьоех КПСС-ен Советски пачхаьлхейн хьакереча лерраргIарча арахьарча политика даьхъа. Из къаьстта гуш да «Правда» корреспондента хаттарашта новкъоста Л. И. Брежнева денначе жоапашта дунен халкъаша чIоагIа теркам тIабахийтарах а. Кхыча мехкашкарча прессо, доазол арахьарча пачхаьлхений общественносто белгалбоах хIанзарча хьанарча эггара кIаргIе саготагIех йолча проблемай кIоарта анализ а долча цу документа бокка лоархIам.

Л. И. Брежнева дейна жоп, белгалдоах «Работническо дело» яхача болгарски газето, СССР-о — машарен социализман авангарда — арахьарча политике де лерхIарийн декхарийн ларда тIа латташ хилар. Цу тIа гучабоах империалистически ниай, эггара хьалха США, белгталарча гIозарий тийша болх, цар чIоагIа йоаржаь милитаристски психоз, хьалха санна уж чугIерт халкъий чурча гIулакхашта, гарз Iоаделга чIоагIдара никъ лаьцаб цар.

Доазол арахьарча обозревателаша белгалдоах, советски кулгалхочо Вашингтона инициативагIа эхь ца хеташ йоаржаь антисоветски кампания Афганистанерча событеех спекуляци е гIертна га чIоагIа юхатеха хилар. Цуница цхьана ОСВ-2 хьамъехьара договор дохаде гIерташ, лвча соглашенеех дукха товараш Советски Союза лоаттадергдоацаш, шинна оагIонна юкъе дукхача дешашта СССР-ца переговораш елта соцадар сапна дола президента Картера администраце гIулакхаш провокационни лерхI. Европейски кхерамзлех цхьана гIулакхаш леладаран тIехьарча английски комитета председатела Г. Шарфера хьахайтад Вашингтоно СССР духьала ший оагIонтахьара леладу гIулакхаш уж доладаьраштa зе долаш хургхилар.

Цу даькъе белгал де доагIа американски газеташа дувцар а. Л. И. Брежнева белгалдаьккхад, массала, «Вашингтон посто» дунен халкъашта юкъерча бувзамашка ВIашагIкхийтта Штаташ вIадда тешаме йоацаш партнер лаьрхIа хилар.

Л. И. Брежнева деннача жоапаш тIа ювцача СССР позицена комментареш а еш дунен дукххача мехкий прессо чIоагIа тоам а хулаш белгалдоах СССР ленински арахьарча политика курсе леррагIа машар безаш хилари агрессена чIоагIа хIама тохари цхьана тарлуш хилар. Л. И. Брежнева яхад, «Юманите» яхача французски газето белгалдоаккхаш ма хиллара. Советски Союза социалистически мехкашкен эшачул дукхагIа, малхбузен пачхаьлхенаштея ВIашагIкхийттача Штаташтен эшаш дола кхохкам кIаьдбелга соцаде деза.

ЕВРОПА ДУХЬАЛА Я

Бельге столице чакхъяьнай США малхбузеневропейски союзникий Советски Союза духьаларча авантюристически наьнъагахьа уж ерзае гIерташ Вашингтоно гуттахьа шийна мел могар деш хиларца юкъаена яь хинна дукха совещанеш. Шоашта дага даттар чакхдаккхара КIайча цIено лаьрхIа эмиссар а ваь Брюсселе вахийта хиннав США пачхаьлхен секретара заместитель У. Кристофер. Лондонски «Санди таймса» белгалдаьккха ма хиллара цуна хьалхашка оттадаь хиннад «юкъара дика кийчъяра» дехар, «Американ Англеи гIожа позици французашеи немцашеи лаьца кIаьдагIа йола позици вIашил гарга а ояш».

Кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий боарамe хиннача «Юкъарча рынка» совета сессеи лаьрхIа гулъь хиннача НАТО совета заседанеи шийна мел могар деш шоай партнераш хьабебохка гIерташ хиннав У. Кристофер. Кхоъкам кIаьдбелга дохаден тIема-политически даькъе Малхбузен Европа авантюристически наьнъагахьа лоастаеи гIертарга хьежна из чIоагIа гIийртав шоай малхбузеневропейски конкуренташ шоашта пайдане долаш СССР-аьеи социализма кхыча мехкащцех цхьана леладеча гIулакхех уж ютабаха а.

Брюсселе хиннача вIашагIхетарий итогаша, боккъалдар аьлча, хьахьекхад Атлантикана доьарча оагIорахьарчарел чIоагIагIа кхохкам кIаьдбара политика Мулхбузен Европе хам беш хилар, хIьата цу даькъе марагIдьанар американски хьашташ кхоачашдара дIадала раьза бац уж. Франце, Малхбузен Германе, Итале, Турце, Дане, Норвеге вIашалаша дIахайтад Вашингтоно Советски Союзацарча гIулакхашта оттае гIертача «санкцешта» шоаш чIоагIа духьала хилар.

ФРГ канцлера Г. Шмидта аьннад «федеральни правительства чакхдоалийтаргдац Афганистанера событеш бахьан долаш Малхбоаленнеи Малхбузеннеи юкъерча гIулакхашка тIеххьарча итт шера мел даьр довргдола гIулакх». Франце кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Ж. Франсуа-Понсе белгалдаьккхад «шийла тIом» юха хилийтара гIо дергдола минцитнна Франце курс а иц» политика гIуланхашта пайда эцара шоай торгови гIулакхаш толхаде лерхIаш а иц, аьнна.

Брюссельски вIашагIхетар чакхдаьнначул тIехьагIа Малхбузен кхыча мехкашцарча гIулакхий 9 министро цхьана яьча заявленена комментареш еш «Матэн» яхача французски газето аьду: «Президент Картер ший союзникаша Москвина духьала гIожа позици а лоацаргья экономически санкцеш а оттаергъя аьнна хеташ волча хана «кийсне» эттача гIулакха шоаш сагота хилар хьахьекхар. «Духьал ба» яха дош шIаьнха а доваладаьдац цар. Тамаш е йоагIеш хIама да Англе премьер-министр де лерхIаш хинначунга диллача яшта кIаьда йолча заявленена кIал Англе а кулг яздар. Баьъда чIоагIа теркам тIебахийтача теркалде хала дац из кIаьдал Лондона хьашт долаш хилар, шоай кулгалхочо цIогIа детташ антисоветски заявленеш йой а Москвацара гIуланхаш ца талхийтара чIоагIа йоахко еш Лондона финансови промышленни гIозараш доладаь.

Цу дерригмена хьахьокх антисоветски политикана Малхбузен Европа юкъеоза гIерташ ВIашагIкхийттача Штаташа леладечоа тIехьтIехьагIа духагIа а чIоагIагIа а цу мехкашцара халкъаш духьал дувлаш хилар. Из теркал да дича ярьыц правительствашa — кхьметтел Вашингтон хабарах лаьлоацаш ярад а.

КХЕРАМЕ НИКЪ

Чакхъяьннай США оборона министра Г. Брауна Китае яь официальни визит. Цу хьана переговораш яьй цо пекински лидераща.

Пентагона шеф Пекине волча хана кIезига дувцадар оагIоний «юкъарча де лерхIарех», «параллельни стратегически хьаштех». Цу тайпара де лерхIараши хьашташ долаш хилар баьъдир визит чакхйоалаш яьча пресс-конференце Г. Брауна а. Бакъдараша хьахьокхаш ма хиллара Вашингтонеи Пекиннеи «партнерство» кхохкам кIаьдбара хьаштаншa юкъара хIама долаш дац, из дунен халкъашта юкъера кхохкам чIоагIбара тIехьа барашта лоьчча тайпара да.

Из кхераме никъ гучабаьлар эггара хьалха Къулбехьен Азерча событей хьакъехьа цар леладеча гIулакхина хьежача. Массанена хоаш да США а Китай а аь па хеташ Афганистана чурча гIулакхашта юкъе гIертилга, массе оагIорахьара новкъостал ду цар Пакистанира цун территорена чуухача маьхах отталъча бандашта. ХIаьта оттабаьраш Iомабу, герзаца кийчбу. Пресс-конференце Г. Брауна аьннад «афгански дош» оалачоа юкъе тIара оагIоно «доагI-доагIа дакъа» лоацаргда, баьъда цо ма алара, «из хIанз дацгIа хьашт дац».

Цунна цхьана Вашингтонеи Пекинеи барт баь хилар, Малхбузен тепайоазоно деча хоамех хоаш ма хиллара, вIалла хьайла йолаш дац. «Ю. С. ньюс энд Уорлд рипорт» яхача американски еженедельника яздувд Китай «Пакистана дукхагIа тIема новкъостал де кийчаьа я. ХIаьта Пекино дешиа герз хIанз цунга долаш а даьхаш. Ший оагIонтахьара США администрацеи а шитта лерхIаш я Исламабада герз дала. Цу тайпара «кизаш вIашагIтохара» хьакъехьа кийнад Пекине дийцар.

Переговорашта юкъе дикка йоаккха моттиг дIалоацаш хиннад США-ней Китайней юкъера тIемех тIема-экономически бувзамаш шердара хьакъехьара дош. Г. Браун раьза хиннав пекински лидерий ерригa заявкаш кхоачашъе. Иштта кердача тайпара США-ак Китайн вIашил гарга яхар бахьан долаш яздур «Ю. С. ньюс энд Уорлд рипорта» «Китайна эттагIа хургда США европейски союзникашкара самолеташ, танкаш, такхашта етта ракеташ эцаъ» яхаш.

МалагIча гIулакха из герз Пекина эшаш да хьахьекхар дукха ха йоаццаш Социалистически Вьетнама духьала яьча агрессе. Цунна иштта теццал ду маоисташа Вьетнаман Азерча кхы дукха мехкаштея керда тIатувсача яхерамаша. Кхыча дешаша аьлча Китайнара тIема бувзамаш чIоагIа а деш США-ас лаьрхIад цун гегемонистски агрессивни уйлаш хьалхьоае.

Воах оагIорахьара аьлча, Пекинах дика партнер яьй США-с Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоале, хIаьта иштта Азиатски регионе а ший тIема-стратегически уйлаш кхоачашъе. Нагахьа санна Пекино цIе НАТО агрессивни блокаца дIанийсъяь дукха ха хилар цу тIа IотIатехача тIаккха-м бокъонца хьагучадоал США-ин Китайн вIаши гарга яхара дерригa сибат.

«Китайски карт» ловзадалга Советски Союза хьакъехьа США-с леладеча политика цхьа аспект я. Маоистски лидераш цу империализма тийшача балха новкъостал де гIертаро, США Компарте Генеральни секретара Г. Холла ма аллара, «кердача, кхерамеча гIулакхага кхоачаду дош».

Н. ЧИГИРЬ,
Г. ШИШКИН,
В. СЕТУНСКИЙ.
(ТАСС).

М. В. ЛОМОНОСОВА ЦӀЕРАГӀЧА МОСКОВСКИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН УНИВЕРСИТЕТА—225 ШУ

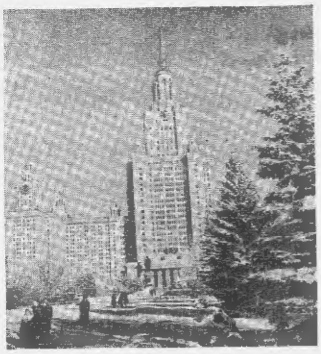

Кхоана М. В. Ломоносова цӀерагӀа Московски паччахьалкхен университет вӀашагӀъелла 225 шу дуз. Цу шерашка университетски историна юкъелкхай дукха сийдола цӀераш. Укхаза деша бахӀаб А. Грибоедов, М. Лермонтов, И. Тургенев, И. Гончаров, революционерашдекабристаш, йоазонхой -демократаш; Россе прогрессивни мыслителаш В. Белинский, А. Герцен, Н. Огарей, Н. Станкевич, иштта кхы дукха бараш.

Университете хьал а кхийна болх беш хиннаб боккаш бола Ӏилмахой, керда Ӏилман школаши достамаши вӀашагӀдехна бола К. Рульс, Т. Грановский, А. Столетов, Ф. Форнатов, И. Сеченев... санна бараш.

Университето де а доагӀаш доккхал цу ший Ӏилман кадраех тахан а: ворхӀ эзар профессорах, преподавателах, Ӏилман болхлоех 100—СССР Ӏилмай Академе академикаши членаш-корреспонденташи, 47 — Ленински, 114 — Паччахьалкхен премей лауреаташ, пхи профессор — нобелевски лауреаташ.

М. В. Ломоносова цӀерагӀа Московски паччахьалкхен университет — столице къьагӀен йоккхагӀен ярех дешара заведени. Цун 14 факультеташка хӀанз дешаш ба Советски Союза дерригача къамех бола 30 эзар кагий нахи мехкарийи, кхыча мехкашкара студенташи аспиранташи.

Советски Ӏаьдал латтача шерашка цу вузе кийчваьв 180 эзар гаргга специалист, цу дакъе бӀаь паччахьалкхенна 7.000 специалист.

СУРТАШ ТӀА: 1. Ленински лоамашкара М. В. Ломоносова цӀерагӀа Московски паччахьалкхен университет.

2. Семинар еш ва МГУ ректор академик А. А. Логунов, Ленински Паччахьалкхени премей лауреат, СССР Ӏилмай Академе вице-президент.

3. МГУ механико - математически факультетера лекци.

А. СТУЖИНА,
В. ХРИСТОФОРОВА,
А. ЧУМИЧЕВА,
сурташ.
ТАСС фотохроника.

СИЙРДА, ШИЙ ТАЙПАРА ХУДОЖНИК

(С-Б. А. Арсанов ваь 90 шу дизарга)

Вай мехка къамий литературай кхелаш юххьанца цхьацаболча, талант йоккхагӀа йолаш болча йоазонхошта карагӀдийнача доккхийча творчески хӀамашкара хьайолаенна я. Царех дукхахчарга кхаьча дакъа хала а, цхьабакъда, ираз долаш а хиннад: герз бе а декъа лораяьй цар «революцешта юкъе сийрдагӀа яр». хӀаьта тӀехьагӀа, йӀаьха Ӏажарч йола шинелаши буъ багӀа кийнаши кхы тӀера Ӏояха ца а кхуви, доржъеша йолча, цхьабакъда, керда вахар кхоллача дошлой атаке болхаш санна, халкъа боадонвеи эшелаи тӀахьийдаб уж. сийрдачеи бакъдолчеи вахара эгтара хьалхара сердалои эӀанараш цунна юкъе чу а хьош.

Хьахулаш лаьттача нохчий литературана юкъе иштта венав Саид-Бей Арсанбекович Арсанов. Къова волча хана деиз тӀалаьттача хьалаша ца вуташ юкъе вехьав из паччахьа Росси егаеш лаьттача ирача социально - политически событешта.

Шераши нахи, гаьнардар а гаргардар а, мехкарча халкъий социально - экономически културини вахаре карагӀдийнна доккхий хӀамаш, тӀаккха а къоастаянза йола проблемаш — уж дерригa хӀамаш хоалуш хиннав йоазонхо, диплургдоацаш цун дег чу дийнад, хӀаьта цул тӀехьагӀа цо уж хьахьекхад ший творчества цу ханашкеи тӀеххьарча ханашкеи цо хьаоттадьча художественносийрдача, психологически бакъдолча сурт-сибаташка.

С.-Б. Арсанова литературни гӀулакхаш дӀадоладеннад 1924 шера «Известия», «Советский юг» яхача газеташ тӀа цо кепайийттача йоккхий йоацача очеркашкарея статьяшкарех. 1930 шера «Революции лоамарои» яхача журнало кепатох лоамарочун керда мировоззрении уйлаш хьахиларах дувцаш дола «Ши йоахал» яхача цун романе тӀара кортош. ТӀехьагӀо, шовзткъе иттлагӀча шерашка, роман кхы тӀа тоа а даь, «ДоттагӀал довзача хана» аьнна цӀи а йолаш арахеи.

Проблемашка чоалхане хиларгеи халкъа вахар шерра чулацаргеи дилача Арсанов Саидбея романо тахан а тӀехьа нохчий литературана юкъе керттерчарех цхьа моттиг дӀалоац. Художникна дага хиннар — вай мехка халкъий сийлахь - йоккха интернациональни цхьоагӀо. XIX-гӀа бӀаьшере йолалуш хиннача патриархально-родовии классовии вӀашдухьалений хьалашка турпал-революционер хьалихер эрсий пролетариата лоархӀам хьахьонхилга — цу произведене тӀа къытам художественни чулоацам бизза болаш кхоачаш хиннад.

С. Арсанова турпал — Арсби, ший моттиг сийрда кхоане бахьан долаш лоаттабеча къовсамера кора в ль, шево йоацаш тешаме из декхара, хӀаьта хержача революционни паькъах бола из тешам ший воӀа Беной а болийт цо. Арсбе кер чу кхехкача къовсама логически эӀаьаро, лехараша, гӀулакхаша хьахьокх вайга ший турпал бӀаьш шерашка лелаяьча оамалех къасташи сага хила хьанъ долаш йола ший боъкон сийи бахьан долаш лоаттабу къовсам кхетабарга кхаччалца айлуши гойта уйла йолаш йоазонхо хилар. Хьалха латтача революционни идеяша воздействи ярах тоавенна бӀухо а хиле дӀаотт из.

Саги коллективан юкъерча бувзама проблема нохчий литература тӀа эгтара хьалха ма ярреи йизкаи къьастальр. цу тайппара, С.-Б. Арсанов ва. Турпала мировоззрении хиина эволюци хьахьекхай цо, классови къовсама юкъе цун сакхетам сийрда а баьнкха, эрсий пролетариата революционни боламца из айкха вувза а волийташ.

Граждански политически уйлаш гӀаьметтаоттаро гӀо деш хиина шоай халкъацара Арсбеин Бенойн айкха бувзам, кхьметтел хӀана хургдац аьнна хеталуш болча хана а революце бакъдар бахьан долаш къовсам лоттагӀбе безам хилар — ишта а С.-Б. Арсанова турпалий нравственни потенцияа.

«ДоттагӀал довзача хана» яха роман чакхдоал эгтора хьаахарча эрсий революце событеш цул тӀехьагӀа тӀаена реакции гойтарца. Йоазонхочо Арсбе, Бенои, Ульяшевай, Иващина, кхычар сурт-сиботоаца хьахьекхед эрсий революционни уйлано къахьегача лоамарой хьакъалашта мировоззрениеи воздействи ярах хьахиннараш. Эрсий революционерашa хьалхашка латта гӀулакхаш чакхдахара тӀаберза баьи чӀоаггӀа къахьегаши баьча балхо гӀо даьд цхьацхьацца баьнна лелача къовсамхоех бӀубенна, шоай синош дӀаденна а революце идеяш кӀалхаръяха хийча бола революционераш бара.

Нохчий советски литература исторе хахьокх, говзал кӀоаргьялар, творчества революционни идейность чуйоссанр эгтара хьалха юххьанца. шоай литературни никъ дӀаболабича деиз керда вахар хьалдеча хьинаре дакъа лаьцача, эрсий советски литература бокхийча говзанчаша юкъарчая доацаш шоаш бувзаденна хиннача. царгара дика хьехам кхаьчача, цар идейно - эстетически поиский дика воздействи шоашта тӀаттача йоазонхой хинна хилар.

Цу гӀулакха белгала да ший вахарои творчестваи А. А. Фадеевца вийзача С.-Б. Арсанова вахари творчески биографии. Оаха хьалхагӀа ма дарра яздаьд йоазонхой А. А. Фадеевеи С.-Б. Арсановеи литературни кхеле юкъара хӀамаш дукха хилларах. Цхьайола факташ мара ювцаргьац вай. 20-ча шерашка парте Къилбаседакавказски крайкоме болх беш волча хана А. А. Фадеевна чӀоаггӀа ловш хиннад къамий областашка културни гӀирс схьагӀа хьабелга. ХӀаьта цу дакъе ше а дукха хӀамаш даьд цо. Ший дего къоабалдарах, вай мехка халкъий литератураш дегӀадовладара йоахо еш вола патриотинтернационалист ше хиларах тарра С.-Б. Арсанонна новгъостал даьд А. А. Фадеева. Цхьа бахьан доацаш дац С.-Б. Арсанова романа хьалхара кхо корта («Юрти пахн», «Нускал доаладе», «Лаьтта ле цунна»). цу хена из дерригa а йисте даьнна хиннадеце а. Ростове арадийнача «Революции лоамарои» яхача журнала тӀа 20-гӀа шераш чакхдоалаш кепатеха арадалар, А. Фадеева хьехаи, тоадаьи, къоабалдаьи дӀаденнад уж кепатоха. Цу шерашка тӀаьийрзэ болх бу С.-Б. Арсанова «Ши йоахал» яхача романа тӀа, цигга сацна дукхаза а дагайийнав из. цо ше дийцачох А. Фадеевца, цо ший белгалонаш яьчул тӀехьагӀа, дукхаза а юха тоадеши хьатӀаяздеши моттигаш хиннай, кийчденна дашнад-их ер хӀанз аьнна хийттача хана.

Фадеева - художника ма яххара яр романа тӀа къаьгга хьахьекха къамаш колорит а, къамаи ло а, пронаведене тӀарча дийнача, боккъонца йолча образаша леладеча гӀуллакхашкара хьайоагӀаш йола йоккха. юкъарча лоархӀамера идея а.

«ДоттагӀал маца довз» яха роман 50-гӀа шераш юкъедахачул тӀехьагӀа эрсий меттала арадаларо а цул тӀехьагӀа центральни моттигерчеи издательствашa из массехказза кепатеха арадаккхаро а шерра дӀавояийтав С.-Б. Арсанов, хьахьекхар, нохчий литературо ше дегӀадара дакъе тоъал доккхий толамаш даьха хилар.

Республикерча къоначa литературни низашта кхетам балара гӀуланха юкъе а даьъа лаьцад 1957—1959 шерашка НГӀАССР йоазонхой Союза правленена керте лаьттача С.-Б. Арсанова.

1965 шера «Дото бесса велакъажар» яхаш цӀи а йолаш очеркаши дувцараши кепатох йоазонхочо. 1968 шера, из веначул тӀехьагӀа, арадаьлар «Гаргачохи гӀаьнарчохи» яха цун очеркийи дувцарийи сборник.

ШовзткъагӀа совгӀча шера леладаьд Саид-Бек Арсанбекович Арсанова литературни общественни гӀулакхаш. 1924 шера деиз КПСС член хиина С.-Б. Арсанов талант йолаши кӀоарга партийни йоазонхо а публицист а вар, НГӀАССР Лакхехьарча Совета депутаталла хирржав, СССР а РСФСР а йоазонхой массехк съезда делегат хинна. Дукха теркам тӀаахийтаб цо Нохч - ГӀалгӀай литературеи фольклорe дӀадовзийтара гӀулакха.

С.-Б. Арсанова вахари литературно - общественни гӀулакхаши — партеи халкъеи гӀуланха тешаме хилар къаьгга хьахьекхаш дола масал.

Х. ТУРКАЕВ,
филологически Ӏилмай кандидат.

Къонача литераторий конкурс

Вай республике традици хиина дӀаеттад нохчий советски литература лард еллача Бадуев СаӀида цӀерагӀа къоначa литератораштa юкъе конкурсаш чанхъяхар. Из поэташта, прозаикашта, драматургашта юкъера конкурс чакхйоах Нохч - ГӀалгӀай културa министерствая, НГӀАССР-а йоазонхой Союза правленеи, ВЛКСМ обкомо шиш шера цкъа. Цига дакъа лоац 30 шерага кхаччалца ха яьнна болча къоначa йоазархоша.

ДӀадахача 1979 шера чакхйоаккхаш яр кхоалагӀа конкурс. Цига дакъа лоацаш вар 200 совгӀа саг.

Конкурс дӀахьош яр шиш турах. Хьалхара тур — районни, шоллагӀа яр — республиканский. Цар итогаш хилар дахача шоаттдийнахьа Йоккхача АтагӀарча културa ЦӀагӀа.

Оргкомитета председатела йоазонхочо Сулаев Мухьмада конкурсах лаьца аьлар:

— КхоалагӀа йола конкурс хьалхарчарна тара йоацаш, дикагӀа хилар. Произведеней тематика шеръеннай, тоабеннаб цар чулоацам. ДукхагӀча дакъе къоначa яздархоша гойтараш вай заманхой сурт-сибаташ да, йоашхар патриотически тема я. ДӀадаха шу, вайна ма харра Дунеи халкъашта юкъера бера шу дар, цудухьа дукха яр конкурсе берашта хетаь йола произведенеш. Уих конкурсо дукха керда цӀераш йовзийтар вайна. Из дика гӀулакх да.

Конкурса лауреаташ ялх сагах хилар — кхоъ прозахи, кхоъ поэзехи. Яраш я конкурса лауреатий цӀераш. Поэзе — Ахмаров Ривзан («Йовхьараш»), Катаева Ривса («Са хиллалца беттага хьежаш»), Гайтукаева Вапи («Наьна во ма гулда»); Прозе — Яндарбиев Заьлмаха («Бийса»), Магомадов Хизир («Вахара нойгьах»), Ахмадов Муса («Вӏача»).

Царел совгӀа, хоастора премеш елар берий стихаех Патиев Султана, тӀема-патриотически стихаех Дмитриев Игора, лирически стихаех Абдулаев Льчанеи Сартагалиев Ворисан.

И. ВАСЕНИНА.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

СПОРТ

ШАХМАТАШ. НӀоаагӀча декабре деиз дӀхайттлагӀча кхоаре кхачалца хилар маӀача наха юкъе хӀаранс республике хьалхара моттиг йоккхара турнир. ӀаӀаьмате дика толам баьккхар цига «Труд» яхача общества вакилаша. Хьалхара кхоякхе моттиг цигарча шахматистниа лаьцхар. Иштта, вӀалла ца эшаш кхойтта очко яккха езача 10.5 очко а лаьцха хьалхара моттиг лаьцкхар спорта мастера Дорошкевич Владимира. 10 очко а йолаш шоллагӀа моттиг кхаьчар спорта мастерага Хеит Александрага. ХӀаьта 9 очко а лаьцха кхоалагӀа моттиг Хуршудов Александра лаьцкхар.

ФУТБОЛ. КӀирандийнахьа. 19-ча январагара лаьна 17-ча мартага кхаччалца, дӀахьортйолаш я «Комсомольское племя» яхача газета приз яккхара футболах йола республикански лахьаш. Уж лахьаш хургьа кӀира шоаттеи кӀираши деношка Калинина цӀерагӀча посел- керча ДЮСШ-а стадионе. Цига дакъа лоацаш хургьа итт команда.

КӀирандийнахьа лоацаш яр «Вайнахеи» Нохч-ГӀалгӀай университетеи командаш. Царел тӀехьагӀа ловзаргба «Красный молот» заводеи Карабулакереи футболисташ.

Царел совгӀа, кӀирандийнахьа ловкъостанкха вӀашагӀкхетар хилар «Терекеи» грузовой автотранспорта производственни объединенеи командаи.

19—20 январе «Старогрознефть» НГДУ спортзале хилар ши-шийн командашта юкъеи езача атлетиках Нохч-ГӀалгӀай АССР-а хьалхара моттиг яккхара йола республикански яхь. Цига дакъа лоацаш яр «Труд», «Урожай», «Динамо» яха спортивни обществаш. Командашта юкъе хьалхара моттиг «Труда» спортсменаша лаьцкхар, шоллагӀча моттиге «Динамо» штангисташ нийсбелар, хӀаьта кхоалагӀа моттиг «Урожай» командага кхаьчар.

А. БЕК.

«Професси—кинотеатр»

Иштта цӀи йолаш да керда художественни фильм — Вячеслав Васильевич Тихоновх йола монографи.

Хала да хӀанзарча ханарча актераштa юкъе цул дукхагӀа наха сий деш, везаш волча актера цӀи яккха. Фильма автораша Тихонова вахар довийт, цун уйлаш, цун хьашташ, цо лерхӀараш, из кхоачанде тӀертараш довзийт.

Зрителашта бӀаргагу дерригаш хӀана дац аьнна Тихонова кинобалхаш. Цунах дувц СССР халкъа артисташа Б. Андреева, В. Санаева, Э. Гарина, ВГИК-а профессора Б. Бибикова. Фильме хьахьонх Вячеслав Васильевича дай, из хьалхийна цун цӀа, из деша ваьгӀа школа. ХӀаьта иштта зрителаш кхоач Тихонова 50 шу дизар дездеш сайре хиначa кино ЦӀагӀа. Колонни зале — «Доживем до понедельника» яха фильм экранаш тӀа дьшначул тӀехьагӀа московски хьехархоша актер вӀашагӀкхийттача, «Белый Бим Черное ухо» яхача фильма керттера приз лаьцкача Дунеи халкъашта юкъерча XXI кинофестивале, Кремле — Вячеслав Васильевича Октябрьски Революце орден дӀалуча хана.

Сагах дуъд яхага цун вахарах керттера дар дувцанта да. ХӀаьта вахар диза хургда сага хьашташ профессиональничарца дувзаденна дале, профессиональни дараш — общественничарца. Иштта диза вахар хилларо торо хулийт Вячеслав Васильевича искусстве толамаш даха. 18 шу даллалца йолча ханара цун биографи ювцаргьац вай, бакъда керттера дар аргда.

Автомеханически институте деша отта Павлово-Посад яхача подмосковьерча болхлой поселкера столице венав Вячеслав Васильевич. Бакъда экзаменаш дӀаьла вахав ВГИК: дукха хана деиз дага даьллар, цӀенхашттара гӀулакх лархӀа ца лоархӀавеш хиина уйла кхоачашъе дагадехад.

1950 шера ерригa халонаш аша а яь Тихонов тӀехдика чакхъяьккхай ВГИК, хӀаьта театро — киноактера студе болх бе а волавенна.

Тихонова творчески говзал боккъонца теркалъе йолаеннай «Дело было в Пенькове» яхача фильме из лейначул тӀехьагӀа. Цу фильме Тихонова мегад стандартни воона, талант йола, нердадар лохаш, къьнадар эшаеш вола саг хьахьокха. Фильма постановщика Ростоцке лерхӀ: цу фильме хиннадецаре кхыча фильме тиина а хила дезаш хиннад Тихонова говзал теркалъелга. Цу хана деиз искусства халача новкъа урагӀа волавеннав из.

Цул тӀехьагӀа режиссера Л. Лукова боъзо еииай цунна «Ши вахар» яхача социальни драме шийна еза роль харжа а: юрта вахара нуйтетуь. тӀехьагӀа большевик хиивачун е эксара-аристократа, воихагӀварех волча революце моастагӀчун роль. Актере езалу моастагӀчун роль.

Цу фильмашта тӀеххьа ворлавелар из «ТӀом машари» яхача фильма тӀарта йиза Болконске образ хьаеш болх бе — эрсийн дувени литературе ший философега диллача эгтара чоалханегӀарех образ. Тихонова ше ма ястара эгтара халагӀа йола роль хиинай цунна из.

Дукха хана деиз экрана тӀа разведчика роль дӀахьакха лерхӀаш хиннав Тихонов. Из безам схьбаьннаб цун из хилеи чоалханеи говзал йола саг цунна вейза а вейза цо цуша хьоашах тесначул тӀехьагӀа.

«17 мгновений весны» яхача кинофильме актера таланта керда оагӀонаш гуча йоал. Воай телеэкранаш тӀа бӀаргадайра вайна дог тохадолийташ дола хӀамаш. Ший турпала самалаш, цунна нах безар — ца безар, цун гонахье хьахьекхар цо.

Цу фильма турпалхо чулоац советски сага эгтара дукхагӀен хозагӀен дола гӀулакхаш. Из роль ловзарах Тихонова РСФСР паччахьалкхен премий ешай. Исаева — Штирлица образо дӀавовзийтар актер кхы а чӀоагӀагӀа.

Патриотизма тема дӀахо йихьар цо «Они сражались за Родину» яхача фильме. Сватетоа Стрельцова а полковника Исаева а цхьатарра дукха езаш хиннай Даьке, хӀаьта цудухьа эгтара халагӀа дотча хьалеша из ворлаеш хиннаб уж.

Ший творчески вахара 30 шера сел дукха ролаш ловзаьлц Тихонова — ерригаш а 25, бакъда ерригаш а хӀана ца аьнна — керттера ярш ловзаьлй. Дикъ шера болх баьб цо Болконске роль Ӏовзаеш. кхаь шера — Исаев Максима яр, кхыча гӀулакха тӀера а ца вувлаш.

Тихонова турпалаш бовзаро нравственно дегӀаводалаву саг. Цунна дика хов сага дикагӀдола гӀулакх ше а из ерателага дӀахоачаде а.

Тихонова из характеристика дилла шерьо цо ше дувцачо: «Ше тӀехьаьнна янка ва аьнна хетача актер кхачачо цун актер а саг а хилара боарам лохбала болалу». Тихонов Вячеслав кхыча актерашта юкъе белгала ва мел доккха совгӀаташ, званеш кунна енналс а ше дачох кхоачам хилла из ца сопаш хиларца. Цу гӀулакхо хьахьокх актера торомаш кховчилланза хилар, искусстве керда лакхаленаш яха могардолаш из хилар.

Н. ТАЗУРКАЕВ,
Нохч-ГӀалгӀай кинопрокатa конторa воккхагӀвода редактор.

СУРТА ТӀА: кинофильмай кхирпаш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Н. Погодин. «КхоалагӀа патетическая». А. Кольцова цӀерагӀча. Воронежски паччахьалкхен академически драма театро оттаьчa фильм-спектакла премьера. Чакхьяьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Хьалхара — эрсий революце 75 шу дузача денна оттахьа «Укхаза Красни Пресне» яха телевизионни документальни фильм.
15.15 — Литературни дешараш. М. Горький. «Лаьчах долз илли», «Буревестниках дола илли».
15.40 — «Ха а ха, довза а довза». Къона техникашта лаьрхӀа передача.
16.25 — «Телестадион».
16.55 — «Хьехархочуниа — иалий урокаш».
18.00 — «Оаха хьаъю БАМ» (Интервидени).
18.30 — «Сатъердане моткаш».
18.45 — «Тахан дунеи тӀа».
19.00 — «Цкъана — барттайни дезад». Музыкальни программа.
19.30 — «Хьалхарча эрсий революце 75 шу дизача денна. «Пролог» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Фильм-концерт. Чакхъяьлача «Тахан дунеи тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — «Шоана, дай-нанойӀа».
8.40; 9.40 — Советски паччахьалкхен боккъонаши ардаши. 5-гӀа класс. СССР Паччахьалкхен Ӏаьдала ардаш.
9.10; 14.10; 17.30 — ПТУ дешархоштеи деша бaха кийчлучареи. Эрсий мотт.
10.10; 14.40 — Французски мотт.
10.40 — «Даимаи декхарийна», Ӏилма - популярни фильм.
10.55 — Студенташта - заочникашта. Лекцера математика. 3-гӀа курс.
12.05 — Лекцера математика. 1-гӀа курс.
13.20 — Хьалхара эрсий революце 75 шу дузача денна. Большевикий парти хьалхарча эрсий революце шерашка.
15.10 — Хьа ленински библиотека. «Апрельски тезисаш».
15.40 — К. Тренев. «Любовь Яровая».
16.30 — Экран — хьехархочоа. Юкъера биологи. 9-гӀа класс.
18.05 — Атеистически темагӀа.
18.15 — Киножурнал.
18.25 — «Техникана ремонт яра — цӀенкашта теркам».
18.45 — «Дунеи халкъашта юкъера обозрени» (гӀалгӀай меттала).
19.00 — Ленин халкъа легенда.
19.30 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀолла».
19.50 — Тха кандидаташ. Бригадир Л. И. Чакина.
20.00 — «Бийса дахьала кийла цун, берашӀ».
20.20 — «Къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра» (нохчий меттала).
20.40 — Хоамаш, реклама.
20.45 — Телевизионни документальни фильм.
20.55 — «Хаиъа инструментий оазаш», (Баку).
21.40 — «Гаигай йоӀ». Телевизионни художественни фильм.

23 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — «Пролог» яха художественни фильм.
10.35 — «Киноиккъбара клуб». Чакхьяьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Хьа къахьегам — хьа сийлсе». Кинопрограмма.
15.50 — «Хьамсара Ӏалам».
16.10 — Е. Буков. Поэзи.
16.40 — «Подмосковни вӀашагӀкхетараш».
17.10 — Фортепианан илле концерт.
17.45 — В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна. «Ленин хиннача моттигашка гӀолла». Документальни фильм. «Тхо — къовсама цхьогӀо».
18.15 — «Шоаш дола моттиг хьайовзийта, зурманчашӀ».
18.45 — «Тахан дунеи тӀа».
19.00 — Халкъа муанаш.
19.15 — «История кавалера де Грие и Манон Леско» яхача телевизионни спектакла премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Балетех лаьца». Передаче дакъа лоцаш я СССР халкъа артистка Лепешинская. Чакхъяьлча — «Тахан дунеи тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — «Шахматни школа».
8.40; 9.45 — М. Ю. Лермонтов. «Бородино». 4-гӀа класс.
9.05 — «Ӏалл ди». Ӏилма-популярни фильм.
9.15 — «Цу дений сийле йоаржаргьяц...».
10.10; 14.55 — Немций мотт.
10.40; 11.50 — Ашараш. 3-гӀа класс. Балетни музыка.
11.00 — Фитьянова поэзи.
12.10 — Студенташта - заочникашта. Физика. 3-гӀа курс.
13.25 — А. С. Пушкина сурташ.
14.25 — Деша баха кийчлучарна. Физика.
15.25 — «Ха а ха, довза а довза». Къона техникашта лаьрхӀа передача.
16.10 — Экран — хьехархочоа. Природоведени. 2-гӀа класс. «ХьунагӀара Ӏа».
16.30 — Ашараш. 7-гӀа класс. Д. Д. Шостакович.
17.00 — Географи. 7-гӀа класс.
17.35 — Документальни фильм.
17.55 — В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна. Эрсий пролетариатaчарна союзех (нохчий меттала).
18.05 — «Хорьмашкара корзинашка» (нохчий меттала).
18.25 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀолла».
18.45 — «Доккхий бераш». Художественни фильм.
20.00 — «Бийса дахьала хийла цун, берашӀ».
20.15 — СССР баскетболах йола чемпионат. МаӀанах. «Динамо» (Москва) — ЦСКА. Ленинградера передача.
21.00 — Документальни фильмай программа.
21.40 — «Къашкъайг-ъху» яха художественни фильм.

РАДИО

22 ЯНВАРЬ

6.40 — «Юртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Ашараш (гӀалгӀай меттала).
8.45 — «Дино цах Ӏехабеш хиннача замай аргагӀа». ИткагӀа беседа (эрсий меттала).
9.15 — «Болхлой уйла». Къамаьле дакъа лоац производстве хьалхалаттачар (гӀалгӀай меттала).
9.30 — «Къона заманаш» (гӀалгӀай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Гаьнарча мехкашкара цӀахьерзар» (эрсий меттала).
16.15 — «Керда кхоачамаш дагадуьцаш». Аргунски гӀишлошъеча комбинатера передача (нохчий меттала).
16.30 — «Производстве хьалхалаттачарна». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

Хоттам

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш. Ӏуйрийна кӀеанг-дукха лоа а делхаш, къилбаседа - малхбузехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 3—8, Грозне 4—6 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лоа а делхаш, дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 11—16, дийнахьа 2—7 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохана секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахамa — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92, Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05019. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 331.